

המסע לפולין

ואם את נוסעת לאן את נוסעת

הנצח הוא רק אפר ואבק

לאן את נוסעת לאן את נוסעת

שנים וכלום עוד לא נמחק

משלחת "עמקים תבור"

קיץ תשע"ב 2012

דבר צוות המסע

רגע לפני היציאה, כאשר תהליך ההכנות מאחורינו והמסע לפנינו, מספר מילים אליכם חברי המשלחת.

אנו יוצאים יחדיו למסע ייחודי המהווה צומת חשוב המחבר את העבר, דרך ההווה עם העתיד. ניפגש עם שרידי העבר הפולני בכלל והיהודי בפרט, עבר עשיר בתרבותו, אך גם טעון ואכזרי. עבר שהשפעותיו והשלכותיו מלוות אותנו עד עצם היום הזה.

לפנינו מפגש עם ההווה, עם ארץ פורחת וירוקה, יפת נופים עשירה באתרים ייחודיים, אנשים וסיפורים. נספוג ונחוש את האווירה, את התרבות ואת היום יום הפולני.

בין העבר להווה, יעלה העתיד, העתיד הוא אנחנו. לאורך המסע לבטח יעלו התהיות, יישאלו שאלות רבות, ואנו נחפש את התשובות הקיימות ושאינן קיימות.

בין הסיפורים, השבילים והמצבות, בד בבד עם החיפוש אחר הדרך לזכור, למצוא שורשים, לבנות תמונות של מרקם החיים שהיו ואבדו נבטיח לעצמנו למצוא את הדרך להיות טובים יותר, מתחשבים יותר, תורמים יותר, מעורבים יותר...

המסע לפולין הוא פועל יוצא של בחירה אישית ומחויבות אישית של כל אחת ואחד מכם. בחירה זו מעידה על האחריות הנדרשת שלקחתם על עצמכם.

לכל אחת ואחד מאתנו ציפיות משלו מהמסע, ודרך אישית משלו לשאול, להבין, להפנים, להרגיש. נכבד את היחד ואת הלבד, את הדיבורים ואת השתיקות.

אנו מקווים ומאחלים, שנמצא יחד את הדרך להפיק ממסע מיוחד זה את המירב ואת המיטב. שיהיה זה לכולנו מסע משמעותי, מלמד, מעניין, מרגש ובעל ערך.

בהצלחה, צוות המסע!

חנה קאופמן, נגה בן יעקב, אורית שלו-עמר, בן אורי לנדסברג

נפתלי קראוס, יהודה ירון

מטרות המסע לפולין

1. גיבוש זהות עצמית, השקפת עולם כאדם הומניסטי יהודי וציוני, תוך חיזוק הערכים של חינוך לציונות וקבלת האחר.
2. לנסות לעמוד על משמעותה, עומקה והיקפה של תקופת השואה, תוך מפגש עם האובדן והחורבן של יהדות אירופה שנעקרה ונרצחה.
3. להיחשף אל השורשים ואל הסיפורים האישיים, מתוך כבוד לנספים ולניצולים החיים איתנו וסביבנו היום. להיחשף לסיפורי הגבורה, קידוש החיים, המנהיגות, הפרטיזנים, סיפורי ההצלה ושארית הפליטה שעלתה ארצה.
4. סגירת מעגל עם הורים / סבים. היכרות עם הסיפורים האישיים של כל אחת ואחד.
5. להבין טוב יותר את יכולת הישרדותם של ניצולי השואה. ללמוד ולהעמיק בנושא דרך סיפורים אישיים.
6. להעמיק את ההזדהות עם גורל העם היהודי מתוך היכרות עם ההיסטוריה ועם עושרם של החיים היהודים במזרח אירופה, מבחינה תרבותית, רוחנית, כלכלית וחברתית.
7. הכרת ארץ מזרח אירופאית, פולין של אז ושל היום, מה היו הבעיות של המשטר שלה. הקשיים החברתיים, כיצד התייחסה ליהודים לפני הכיבוש הנאצי, ומה היה חלקה בגורל היהודים בזמן המלחמה.
8. להפגין נוכחות כחלק מהעם היהודי, בגאווה – להראות שאנו עם חזק.
9. לשמר ולהנציח את זכר האירועים הקורבנות והנספים ולהעביר לדורות הבאים את זיכרון השואה.
10. להתמודד עם העבר ולכבד את מה שהיה שם בכדי להיות העדים של העתיד.
11. ללמוד אודות השואה ולנסות להבין מה עבר על העם היהודי תוך למידה משותפת ותוך ביקור בשרידים במקומות שם התרחשו הדברים.
12. להיות שותפים לכאב ולתחושת העוול שנעשה לעם היהודי, גם לכאלה שמשפחתם לא חוותה את אימי השואה באופן ישיר.
13. להתנסות במסע לפולין כחלק מתהליך ההתבגרות שלנו לקראת השלבים הבאים של חיינו.
14. כדור שלישי לשואה באחריותנו להעביר את המסר לדורות הבאים כיוון שדור הניצולים הולך ונעלם.
15. להיות שם כדי להפריך את טענות מכחישי השואה.
16. גיבוש חברתי, להיות חלק מקבוצה ובכך לתמוך ולעזור אחד לשני.

נהלים וכללי התנהגות במסע לפולין

1. להקשיב להוראות, ולהישמע לבעלי הסמכות במסע: איש הביטחון, ראש המשלחת, מורים מלווים, מדריכים, נהגי האוטובוסים וכל מבוגר אחר.
2. הקפדה ועמידה בלוחות זמנים, כולל כניסה לחדרים בבית המלון עפ"י הוראות הצוות.
3. להישמע להוראות איש הביטחון, ללא עוררין.
4. היציאה ממסגרת הקבוצה לכל מקום שהוא – רק באישור מתאים ובליווי!
5. לשתף פעולה ולתרום להצלחת ההכנות והמסע.
6. לגלות יכולת תבונה ובגרות, לדעת לדחות סיפוקים ולקחת אחריות.
7. להשתתף בדיונים ולהביע דעה אישית.
8. להפגין יכולת הקשבה לחברים ולצוות המבוגר.
9. לעמוד לצד חברים ולתת תמיכה ועזרה למי שצריך במקרה הצורך.
10. לגלות כבוד הדדי בין חברי המשלחת לבין עצמם ובין חברי המשלחת לבין צוות המסע.
11. לעשות כל מאמץ, כדי להימנע מעימותים. לגלות סבלנות וסובלנות.
12. להתנהג עפ"י כללי המדינה המארחת ובהתאם למקומות שהייה.
13. לזכור ולכבד. לגלות התנהגות מכבדת ומכובדת בזמן הטקסים.
14. לדעת להפריד ולשלב בין צחוק לעצב, בכפוף לזמן ולמקום.
15. להימנע מכל סוג של אלימות בין אם בתוך הקבוצה ובין אם כלפי חוץ.
16. להימנע מצעקות.
17. להימנע מתגובה לפרובוקציות מצד מקומיים, בעיקר שיכורים.
18. לשמור על הניקיון ושלמות הרכוש במטוס, במלונות, באוטובוסים ובכל מקום אחר בו נימצא- להימנע מוונדליזם.
19. השימוש במכשירי מוסיקה ואביזרים אלקטרוניים נוספים, יתאפשר רק באוטובוסים, שלא בזמן מתן הדרכה, הסברים והנחיות.
20. חל איסור מוחלט על שתיית אלכוהול, עישון ושימוש בחומרים ממכרים במסע!
21. אין לקחת "מזכרות" מכל סוג שהוא, כי סחיבה היא גניבה לכל דבר.

קיום הנהלים והכללים, יאפשר הכנה מוצלחת ומסע

חוויתי !

כתבו: חברי המשלחת לפולין וצוות המסע - יולי 2012

נזכור / אבא קובנר

נזכור את אחינו ואחיותינו. את בתי העיר ואת בתי הכפר,

את רחובות העיירה שסאנו כנהרות

ואת הפונדק הבודד עלי אורח;

את הישיש בקלסתר פניו

את האם בסודרה

את הנערה בצמותיה

את הטף את הטף

את אלפי קהילות ישראל על משפחות האדם

את כל עדת היהודים

אשר הכרעה לטבח על אדמת אירופה מידי הכורת הנאצי;

את האיש שזעק פתאום ובזעקתו מת.

את האישה שחבקה את תינוקה אל ליבה וזרועותיה צנחו

את התינוק שאצבעותיו מגששות אל פטמת האם והיא כחולה וצוננת.

את הרגליים

את הרגליים שביקשו מפלט ולא היה מנוס עוד.

ואת שקפצו ידיהם לאגרוף

האגרוף שחפן את הברזל

הברזל שהיה לנשק החזון, הייאוש והמרד

והם ברי הלבב

והם פקוחי העיניים

והם שהשליכו נפשם מנגד וידם קצרה מלהושיע;

נזכור את היום.

את היום בצהריו.

את השמש שעלתה על מוקד הדמים

את השמיים שעמדו גבוהים ומחרישים

נזכור את תלי האפר אשר מתחת לגנים הפורחים.

יזכור אחי את מתיו

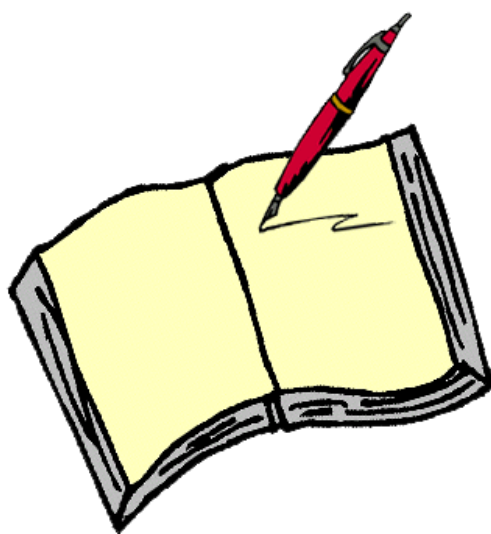
כי הנה הם מנגד לנו

הנה ניבטות עיניים סביב-סביב

ואל דומי, אל דומי לנו עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם.

סיפורים

ועדויות

סיפורה של נחמה (לקס) וסרמן

סבתו של ניר פלג

נולדתי בפולין בעיר לודג', ב-20 לאוקטובר 1926 להורי משה וחיה לקס. משפחתי מנתה 6 נפשות אימא, אבא, שלושה אחים, ואני הבת היחידה, הבכורה.

ביתנו היה בית מסורתי, הורי היו שומרי מצוות אך לא פאנטיים. המטבח היה כשר והשבת נשמרה לפי המסורת, וכך גם כל החגים.

בתור ילדה הייתי תלמידה טובה, אהבתי לבלות עם חברים וחברות, השתייכתי לתנועת נוער ציונית מגיל 11. אמא ואבא דיברו ביניהם, שאחרי שאסיים את הלימודים אסע לישראל לדודה שלי, אחותי, שעלתה ארצה בשנת 1923. לאמא הייתה מודעות לקיומה של ארץ ישראל ולציונות והייתה לה אהדה לפעילות הציונית.

שנות בית הספר היו מאושרות והיה נראה שכך זה ימשך הלאה. השנה הייתה 1939 וכמו כל שנה יצאנו לחופש הגדול למשך חודשיים. נהנינו ובילינו כל החופש. פתאום, יומיים לפני גמר החופש, התפשטה הידיעה שפרצה מלחמה ואני אז בת 13.

הגרמנים התקדמו מהר ממקום למקום. תמיד אזכור את כניסת הצבא הנאצי לעיר שלנו. את הצעדה של הצבא ואת המדים השחורים וצלבי קרס על מדיהם. כולם במגפיים גבוהים, בוטחים בכח שלהם. הדוד צעדיהם ברחובות השרה עליי פחד. ההופעה שלהם הפגינה עוצמה ואכזריות. מיד הוטלו על היהודים שורות של צווים ואיסורים. הצו הראשון היה סרט צהוב על הזרוע, שבמהרה שונה לטלאי צהוב עם מגן דוד, על החזה ועל הגב.

בשנת 1940 גורשנו לגטו שהוקם בפרברי העיר. כל היהודים של העיר לודג' הועברו לגטו תוך מעשי אלימות קשים. הגטו נסגר הרמטית בלי אפשרות לצאת ממנו. 4 שנים של מלחמה עברנו בגטו. התמזל מזלנו ובכל שנות הקיום של הגטו, נשארנו ביחד כל המשפחה. לא קלה הייתה ההתמודדות עם המציאות שנוצרה. אבל על-אף התנאים הקשים, התנכלויות ותזונה לקויה, הצלחנו להחזיק מעמד ביחד, לתמוך אחד בשני ולהתחלק בכל למען קיומנו.

הגרמנים הפיצו מסרים שאנשים שעובדים ונחוצים ל"רייך השלישי" יישארו בגטו, כל השאר יגורשו למחנות עבודה אחרים. מסרים שקריים נשמעו בחוצות הגטו כי היהודים מהווים כח עבודה יעיל וחיוני לגרמנים, ולכן כל אחד השתדל ללכת לעבודה, להתאמץ ולהוכיח את עצמו, על מנת לשרוד. בני משפחתי ואני עבדנו בבית מלאכה שסיפק פריטי לבוש לאוכלוסייה בעורף. בעבודה קיבלנו מנת מרק שהייתה תוספת משמעותית למנת המזון המוקצבת הזעומה. בכיליון עיניים חיכינו לשעה של חלוקת המרק וקיוונו שכמה שיותר חתיכות תפוחי אדמה יפלו הפעם למרק הדלוח שלנו.

בדרך נס עלה בידנו להתחמק מהפשיטות הרבות והסלקציות ולהסתתר בכל פעם שהחיילים הנאצים שמו מצור על הגטו. אך פעם אחת כמעט ונלכדנו כאשר הסתתרנו בעליית הגג. הגרמנים עשו חיפושים בכל הדירות וגילו מקומות מסתור בעזרת כלבים. אנחנו ישבנו בעליית הגג, אחי החזיקה את אחי על הידיים ולחצה אותו חזק אל גופה. רעדנו מפחד והתפללנו שלא יגלו אותנו. הכלבים למטה נבחו, הגרמנים צעקו, ואנחנו נשארו באלם. הסתכלתי על אחי שהייתה לבנה, על אחי הקטן, שכאילו הבין שצריך לשתוק, ופחדתי שפתאום יפרוץ בבכי ואז נתגלה. עד היום לא ברור לי איך ניצלנו אז. לפתע, נפסקו הנביחות והצעקות והיה שקט. ברכנו על מזלנו שגם הפעם ניצלנו ונשארו ביחד.

בתוך הגטו, עם כל הקשיים, פיעמו החיים. אמנם הגרמנים חיסלו את בית הספר, אבל כתחליף התארגנו גרעינים של תנועות נוער שונות שהיו נפגשים בתנאי מחתרת והחניכים היו נחויים לשרוד ולא להיכנע. אני השתייכתי לתנועת הנוער הציוני. המפגשים שלנו הגבירו בי את הרצון והכח לשרוד.

הגירוש לאושוויץ

בשנת 1944 החליטו הנאצים לחסל את הגטו לגמור את מלאכת ההרס וההשמדה. משפחתי נלכדה ונשלחו כולנו לאושוויץ, בקרונות שהיו מיועדים להובלת בקר. המסע נמשך לילה שלם. הבכי והצעקות לא פסקו, הפחד מהבלתי ידוע תקף את כולם.

כשהגענו לאושוויץ התחילו מיד בהפרדת המשפחות. אבי ושני אחי הגדולים יותר נלקחו לצד הגברים. אימא עם אחי הקטן נלקחו למקום בלתי ידוע, ואותי השליכו לתור שלא ידעתי מה טיבו. הכל התבצע מהר, מלווה בצעקות חיילי ה"אס-אס", במכות ובעיטות, בנביחות וקפיצות של כלבים אימתניים. מכל עבר נשמעו זעקות שבר ובכי של בני המשפחות המופרדים.

הגזרות באו אחת אחרי השנייה. נלקחנו למקלחות הידועות לשמצה והופשטנו ערומים. את הבגדים ואת דברי הערך, לקחו מאיתנו. אחרו שגילו את ראשי קיבלתי שמלת פסים שאמורה הייתה ללוות אותי ולכסות את גופי בין סלקציה לסלקציה. אני זוכרת שנשארתי עומדת ומבולבלת בלי לתפוס את גודל האסון שפקד אותי, ושנשארתי לבד.

המיפקד של כל בוקר והסלקציות דלדלו את כח העמידה. כך זה נמשך עד שकेבור מספר חודשים, באחת הסלקציות, נשלחתי לתוככי גרמניה, למחנה ההשמדה ברגן-בלזן. שם התיידדתי עם בנות שהיו חניכות תנועות נוער שונות. המבדיל בינינו לבין שאר הקורבנות היה הרצון החזק לחיות ולהאמין שנזכה לראות את מפלתם של הנאצים, ויחד השתדלנו לשרוד. באחת הסלקציות בברגן בלזן נשלחתי לשטוטגרט למחנה עבודה. עבדתי בבית חרושת לנשק. בנפרד מאיתנו עבדו באותו בית חרושת, כל מיני שבויי מלחמה מצבאות שונים וכך קלטנו שמועות וידיעות על מפלות הגרמנים.

יום אחד ציוו עלינו לעזוב את העבודה במפעל ולהתייצב במגרש למיפקד. הסתדרנו בשורות והצעידו אותנו למקום בו חיכו לנו קרונות. דחסו אותנו פנימה והתחילה דהירה בכיוון לא ידוע. פחד וחרדה אחזו בי בחושבי השנה מתקרב הסוף שאין ממנו חזרה.

למזלנו הרכבת לא השיגה את יעדה והנאצים לא הספיקו לחסל אותנו.

חיילי צבא ארצות הברית הגיחו מכל הכיוונים ושיתקו את המסע המטורף. הקרונות נפרצו וחיילים דוברי אנגלית התחילו להוציא אותנו החוצה. לרבים מהם היו דמעות בעיניים בראותם אותנו. הם החלו לחלק לנו חפצות שוקולד, שימורים, ומצרכי מזון נוספים. לא האמנו למראה עינינו. האמריקאים הקימו מחנה לניצולי השואה ואנחנו שוקמנו בו. היו בינינו אנשים שלאט לאט הגוף שלהם התחזק וכח החיים חזר אליהם. אבל היו גם רבים שתשישות הגוף והחוזק הנפשי לא עמדו להם, החזרה לחיים לא התאפשרה עבורם, והם לא זכו לראות את מפלת הנאצים.

הפגישה עם האחים

היה זה בסוף אפריל 1945, כששחררתי על ידי הצבא האמריקאי מידי הנאצים. אחר השמחה הגדולה על כך שניצלתי ונשארתי בחיים, הגיע הרגע של האמת המרה: נשארתי לבד עם עצמי. התברר לי שהורי ואחי הקטן, אינם בחיים. בקשר לשני האחים הגדולים יותר, לא היה לי שום סימן ברור. אני הייתי עדיין בגרמניה, במקום שנקרא "פלדלינג". היה זה מקום של התקבצות בני נוער ניצולים על אדמת גרמניה. בדרך מקרה הכרתי בחור שבשומעו את שמי ואת שם המשפחה שלי, נצ'יה לקס, סיפר בהתרגשות שהיה יחד עם שני אחים בשם משפחה זהה במחנה וביחד שוחררו מידי הנאצים. מפיו נודע לי שאחי נמצאים באיטליה בעיר מודנה, בין בני נוער אחרים, כולם ניצולי מחנות. בלי להתמהמה החלטתי לצאת מגרמניה ולחפש אותם. לא היה פשוט לחצות את גבול גרמניה. לעזרתי באה אימה של חברה שאיתה יצרתי קשר אחרי השחרור. נודע לי שישנם מבריחים

בין הניצולים, שעוברים את הגבול בין גרמניה לאיטליה למטרת סחר. מבין אלה הכרתי בחור שעסק במלאכה הזאת.

בלי להקדיש מחשבה שנייה במה כרוך המעבר, החלטתי להצטרף אליו. חברתי ואימה, שעזרו לי, ציידו אותי בכמות גדולה של סיגריות, שהיה מצרך מבוקש ותחליף לכסף. כשהגענו לתחנת הרכבת בגרמניה, משם היינו צריכים לחצות את הגבול לאוסטריה ובהמשך לאיטליה. לבסוף הגענו לעיר מודנה. שם התברר שכל הקבוצה של הצעירים, וביניהם אחי, עברה לעיר אחרת וצריך לנסוע מרחק רב לעיר אחרת בכדי להגיע אליהם. המלווה שלי הלך לעיסוקיו, ואני, מפוחדת, בודדה, וללא שפה הגעתי לעיר בולוניה. הייתה זאת תחנת ביניים שממנה אמורה הייתי להגיע ליעד הסופי- העיר פירנצה, המקום בו אחי נמצאו. היה זה זמן קצר לאחר גמר המלחמה, והרכבות לא פעלו בצורה תקינה, לפעמים הגיעו באיחור רב. ישבתי יום שלם ולא ידעתי מתי הרכבת תגיע. פתאום תקף אותי פחד. אני בארץ זרה, את השפה האיטלקית אינני מבינה וכסף אין לי. ישבתי ובכיתי. הרגשתי אבודה. לפתע אני רואה חייל במדי חאקי, על ידו אישה עם ילדה ואני קולטת שהם מדברים יידיש, שפה שהכרתי היטב. זינקתי לקראתם וצעקתי: ברוך השם שאני שומעת אנשים שמדברים יידיש. מההסברים שלהם התברר לי שהוא חייל יהודי ישראלי המשרת בצבא האנגלי. בשבילי זה היה נס.

סיפרתי לו על מצוקותיי ומאותו רגע פרש החייל היהודי את חסותו עליי. הוא דאג ועזר לי להגיע למקום בו נמצאים אחי. הגעתי למקום ובו פגשתי את אחי שמיד זיהו אותי, ובין רגע הרגשתי את עצמי מחובקת ולחוצה ביניהם. קשה היה להאמין לאושר שנפל בחלקנו. יחד נשארנו באיטליה במסגרת חברת נעורים. היו לנו מדריכים ושליחים מהארץ שהשתדלו להחדיר בנו תקווה לחיים חדשים ולהאבת ארץ ישראל. כעבור זמן לא רב הם תכננו יציאה מאורגנת בהפלגה בלתי לגאלית לארץ ישראל.

עלייה ארצה

ביוני 1946 הגיע היום הגדול. יצאנו לשייט, שהינו 10 ימים על הים, והגענו לנמל חיפה. בהגעתי לארץ מצאתי את דודתי ושמה שרה, וכך התגשמה משאלתה של אמי, הגעתי לישראל ומצאתי את דודתי, -אחותה. מדריכים שתנועות שונות באו לקבל את פני העולים החדשים. לפי הבחירה שלנו הלכנו לקיבוץ של תנועת השומר הצעיר-בית זרע. יחד איתי הגיע לשם אחי אפרים. האח השני, רפאל, התקבל בחברת נוער בקיבוץ השכן, שער הגולן. בבית זרע התחלנו לחיות חיים חדשים ונורמלים. לאט לאט בניתי את עצמי מחדש. בפרוץ מלחמת השחרור, עברנו ליחיעם בתור עזרה לכח הלוחם. קיבלנו הדרכה בשימוש בנשק, ולפי תורנות עמדת בעמדות להגנת הקיבוץ. בגמר מלחמת השחרור החליטו בתנועה לשלוח אותנו להקים נקודת התיישבות חדשה בגליל התחתון. הייתי בין המקימים והבונים את קיבוץ גזית-הבית שלי.

חיים חדשים חיכו לנו – תם הסיוט אך לא נשכח.

סיפורה של רינה פיינמסר

סבתם של עדן סקל ואייל ברנר

במסענו נפגוש את חסידת אומות העולם שהצילה את רינה

רינה מספרת:

...נולדתי ב-13.7.1937 בקרקוב שבפולין, כאירנה שניצר להוריי רוזיליה ואברהם שניצר. היו לי אחות גדולה בשם אנטונינה, סבתות וסבא והרבה דודים ודודות.

המלחמה פרצה כשהייתי בת שנתיים. כשהחל גרוש יהודי קרקוב לגטו חיפשו הורי דרך להצילני והבריוח אותי לדודתי אנה, אחות אמי שחיה בוורשה עם ניירות מזויפים כפולניה. את הוריי ואחותי לא ראיתי מאז ולא נשאר לי מהם כל זיכרון או תמונה.

תקופה מסוימת חייתי בוורשה עם דודתי אנה ובן דודי יורק. את ברונו פצ'ניק האב ראינו מעט מאד כי עבד במכרות הפחם וכמעט שלא הגיע הביתה.

מהר מאד הבינה דודתי שעל מנת להציל אותנו- הילדים, עליה להוציא אותנו מורשה. יורק נשלח לבלגיה וכך ניצל ואני הוכנסתי למנזר. תקופה זו איני זוכרת כלל ורק לאחר המלחמה סיפר לי על כך יורק. לדבריו ביקרה אותי דודה אנה במנזר וראתה שאני סובלת רעב והזנחה ולכן הוציאה אותי משם וחפשה דרך אחרת להצילני. היא פנתה לקסברה בורגובסקה, חברה פולניה, שהיו לה קרובי משפחה בכפר בלזץ ובקשה שתיקח אותי איתה לשם, תמורת תשלום.

לבלזץ - כפר קטן קרוב לגבולה המזרחי של פולין הגעתי כנראה בגיל חמש. זיכרונותיי משם היו תמיד דלים ומעורפלים ואף פעם לא ידעתי אם כך באמת היה, או אולי בניתי לי בדמיוני תמונות כלשהן על מנת ליצור זיכרון וזהות. זכרתי שתי נשים פולניות שטיפלו בי ואיש מבוגר שנפטר. זכרתי בית עם חצר ובה חזירים ותרגולות ומתבן בו הייתי מתחבאת כשהיו באים גרמנים וזכרתי את רעש הרכבות שנסעו מאחורי הבית...

אני זוכרת שהייתי מטופלת ואהובה ושלמרות המחסור בכלל לא הייתי רעבה. אכלנו לחם עם שום, קציצות מסרפדים וכיסונים. אני זוכרת שהתפללתי בוקר וערב ושהלכתי לכנסייה. זיכרון אחד נצרב בי במיוחד - אני זוכרת שהטבילו אותי בכנסייה. במשך שנים התביישתי בכך- חשבתי שקלקלו את יהדותי ולא ספרתי על כך לאיש, אפילו לא לאסא בעלי.

מתוך עדות שמסרה רינה ל"יד ושם" עם הגעתה ארצה. כשהגיעה העדות לידיה לפני כמה שנים התברר כי אינה זוכרת דבר ממה שהעידה אז כילדה:

"...בוורשה היה קשה להחביא אותי כי אמרו שאני "דומה" והם לא היו דומים אז הדודה שלחה אותי לבלזץ בבלזץ היה טוב בהתחלה. אחר כך הסתובבו בכפר אוקראינים והרגו אנשים. האנשים התחבאו ביער. בתחנת הרכבת היה כבשן והייתה כתובת בגרמנית "להתפשט למקלחת". לכבשן הזה הגרמנים החדירו גז וכל היהודים נפלו. את זה ספרו נערים ששמרו שם. הם גם ספרו שבילילה ראו עשן יוצא מהארוכות כששרפו את היהודים..."

היום אנו יודעים כי בפאתי הכפר בלזץ הוקם מחנה ההשמדה בלזץ- מחנה שלא נערכו בו סלקציות. כל מי שהגיע הוכנס מיד לתאי הגז. במחנה זה הושמדו כחצי מליון יהודים. את הרכבות הנוסעות למחנה ההשמדה שמעה רינה מביתה שבכפר. לפי עדויות שבידה, באחת הרכבות האלה, הייתה גם אמה: רוזיליה שניצר לבית וולפוביץ.

ממשיכה רינה ומספרת:

...כשהסתיימה המלחמה הביאו אותי לבית היתומים בקרקוב. אני זוכרת שבכיתי מאד ולא רציתי להיפרד. לבית היתומים הובאו ילדים במצב קשה מאד של הזנחה, רעב, מחלות ופצעים. היה לי שער ארוך וכמובן שמיד סיפרו אותי כדי שלא יהיו לי כינים.

בית היתומים היה בקומה השנייה של בנין גדול ובקומה הראשונה היה מדור לחיפוש קרובים. יום אחד פגשתי שם את דודי בנק אחיו הצעיר של אבא שלי. הוא שמח לראותני אבל השאיר אותי שם. שנים ארוכות עברו עד שיכולתי לסלוח לו על כך. רק כשבגרתי הבנתי שלא היה לו לאן לקחת אותי ושהוא שמח על כך שאני מטופלת.

אני זוכרת שהייתי יושבת על ברכי המטפלות ושרה להן. לפעמים לקחו אותנו לטייל בחוץ בפארק וכך פגשתי יום אחד ברחוב את דודי ברונו פצ'ניק. אשתו אנה, אחות אמי, שבביתם חייתי בתחילת המלחמה נספתה ובנו יורק עלה ארצה. ברונו נשאר בפולין והתחתן עם הפולנייה שבביתה הסתתר. ברונו היה בא

לבקרני בבית היתומים ומביא לי פינוקים כמו לחמנייה עם שינקן. ממנו נודע לי תאריך הולדתי ופרטים מעטים נוספים על משפחתי.

מבית היתומים בקרקוב נשלחתי עם כמה ילדים למחנה קיץ בשם שווידר. שם אסף ארגון הבונד יתומים יהודים במטרה לשלוח אותם לדרום אפריקה. היינו קבוצה של תשעה ילדים ביניהם גם צ'יבי, שהוברחנו משווידר על ידי המטפלת שלנו על מנת להגיע למקום שממנו ניתן יהיה לעלות לארץ ישראל. עברנו נדודים רבים וקשים עד שהגענו לצרפת לארמון לשו, שם נאספו ילדים יהודים רבים ומדריכים מהארץ הכינו אותנו לעליה. חיכינו שם לעליה לגלית.

הגענו לארץ בשנת 1949 ולאחר כמה שבועות הגענו למזרע. התחנכתי במוסד הקיבוצי בקבוצת "אבוקה" יחד עם צ'יבי, חיה אורן ז"ל ואחרים. במזרע הכרתי את אסא ויחד איתו בניתי באהבה גדולה את ביתי ואת חיי.

שישים שנה חלפו. שישים שנה בהן לא שאלתי שאלות ולא קבלתי תשובות. לילדי ונכדיי סיפרתי מעט מאד על עברי מפני שלא הייתי בטוחה אם הזיכרונות שלי הם אמיתיים. לפולין סירבתי לנסוע. לא ראיתי שום טעם לחזור למקום בו אבדתי את משפחתי וילדותי וממנו לא זכרתי כמעט דבר.

ערב שבת אחד, בשעה שכל ילדי ונכדיי היו אצלי נכנס לפתע צ'יבי ובידו אי-מייל מאווה פלורסהיים. אווה היא גיורת ששמה לה למטרה לעזור לניצולי שואה למצוא קרובים ושורשים. אני הכרתי אותה דרך צ'יבי. אווה קבלה אי-מייל מאדם פולני שחי בארצות הברית ומנסה לעזור לאימו שבפולין למצוא את אחותה היהודייה הקטנה, שהוחבאה אצל משפחתה בתקופת המלחמה. למכתב ששלח אותו אדם הייתה מצורפת כתבה מעיתון פולני ובה תמונת שתי ילדות קטנות.

מספרים ילידה של רינה:

בקלות ניתן היה לראות שהילדה הקטנה שבתמונה היא אמא שלנו. את הילדה הגדולה יותר אמא לא זיהתה. בכתבה נאמר שמשפחה מהכפר בלזץ החביאה בתקופת המלחמה ילדה יהודייה בשם אירנה שניצר ומאז המלחמה הם מחפשים אחריה ללא הצלחה. אמא לא זכרה שום משפחה- לא הורים ולא ילדים, אבל לאחר שיחת טלפון לארצות הברית ולפולין הסתבר כי היא אכן הוחבאה בבית משפחה: משפחת בורוגובסקה, הורים ושלושת ילדיהם שגידלו אותה כבת משפחה לכל דבר. הפולנייה שהביאה את אמא לכפר ושאותה זכרה אמא כל השנים, הייתה בת דודה שלהם ששהתה שם אתם בתקופת המלחמה ויחד כולם סיכנו את חייהם בכך שגידלו אצלם את אמא. מיד נפלה ההחלטה לנסוע לפולין ולפגוש את משפחת בורוגובסקה. הורי המשפחה נפטרו ואת החיפושים אחרי אמא המשיכה מריה הבת הצעירה מבין שלושת הילדים.

את המסע לפולין עשינו בעזרתה הגדולה של עידית, כחלק מקבוצה שהדריכה. נסענו כולנו- אמא וארבעת הילדים. ההתרגשות היתה עצומה. תחושה שקשה לתאר. במשך תקופת ההמתנה וההתארגנות שוחחה אמא מספר פעמים בטלפון עם מריה בורוגובסקה שחכתה מאד לבואנו.

המסע החל בקרקוב, עיר הולדתה של אמא, שם מצאנו את בית היתומים בו שהתה לאחר המלחמה, ראינו את ביתו של ברנו פצ'ניק הדוד ובקרנו גם במשרד הפנים הפולני בניסיון להשיג את תעודת הלידה שלה. אמא לא הייתה בטוחה במשך כל אותן שנים שתרגמה נכון את תאריך הלידה שלה מפולנית לעברית ורצתה מאד לדעת מתי באמת נולדה.

ביום הנסיעה לבלזץ נפרדנו מהקבוצה ובעזרת נהג / מתורגמן יצאנו לדרך. הגענו לכפר קטן ופרימיטיבי ופגשנו את מריה, אישה מקסימה כבת שבעים. באמא לא התעורר כל זיכרון אך מריה אמרה שאמא לא השתנתה כלל ולא הפסיקה לחבק ולנשק אותה. ביחד עם מריה, בנה ומשפחתו נסענו לבית המשפחה בו גדלה אמא. בבית מתגורר היום אחיה המבוגר של מריה, אנטוני ובשכנות לו אחותה השנייה ורוניקה. הבכי והצחוק התערבבו יחד בהתרגשות הכללית וורוניקה לא הפסיקה למלמל "אירנקו שלנו... קרה לנו נס...".

ההתרגשות גברה עוד יותר אצל כולנו כשהסתבר שאת בית המשפחה זוכרת אמא לפרטי פרטים. הבית לא השתנה כלל ורק את גג הקש החליפו בגג רעפי עץ מחשש שיקרוס. השירותים והתנור עדיין בחצר ובמטבח אין מים זורמים. את המים מביאים מהבאר שלפני הבית. הבית מחולק לשני חדרים: מימין

למטבח גרו בני משפחת בורוגובסקה, ההורים וילדיהם ומשמאל למטבח גרה קסברה בורוגובסקה בת הדוד, עם חברה נוספת והן שהביאו את אמא לבלזץ. איתן גר הסבא של המשפחה שנפטר במהלך שנות המלחמה. אמא זכרה היכן עמדה המיטה שלה ואת תנור הלבנים עליו אהבה לשבת ולהתחמם. מריה ספרה לאמא שהוריה אהבו אותה כבת וכך גם האחים שראו בה את אחותם הקטנה. לפני הבית הראתה מריה לאמא מרתף חפור באדמה ששימש לשמירת תפוחי אדמה. במרתף החשוך הייתה צריכה אמא להתחבא כשלא היה זמן לרוץ אל המתבן ובגלל שפחדה כל כך מהחושך הייתה מריה מתחבאת שם יחד איתה. יחד עם משפחת בורוגובסקה ביקרנו גם במחנה ההשמדה בלזץ שבפאתי הכפר. במקום הוקם לפני מספר שנים אתר הנצחה מרשים. את מסילת הרכבת שהובילה את היהודים מקרקוב לבלזץ מצאנו כמאה מטר מאחורי בית משפחת בורוגובסקה, כפי שזכרה אמא.

רינה מספרת:

...בעקבות המסע לפולין הצטרפו חלקים רבים לפאזל של חיי, אחרים אולי יחסרו לתמיד. קבלתי ממשד הפנים את תעודת הלידה שלי ובו תאריך הולדתי, כפי שזכרתי שמסר לי הדוד ברונו. לאחר חיפוש ממושך בארכיונים בקרקוב יש עמי היום את תמונות הוריי, כתובת מגורינו ותעודות אחרות הקשורות לבני משפחתי, דרכן למדתי קצת על החיים שחיו לפני שהכל נשבר ונעלם. לפני מספר חודשים קיבלה מריה בורוגובסקה בשם משפחתה תעודת חסידי אומות עולם ואנו שומרות על קשר של טלפונים ומכתבים.

סיפורו של יהודה פקר

סבו של רון פקר

מכתב שנכתב למשפחתי כ-4 חודשים לאחר פטירתו של סבי יהודה ז"ל.

את יהודה לא הכרתי ב'מיר' ואם ראיתי אותו אי-פעם, לא שאלתי על שמו ושם משפחתו. לא יכולתי להראות עניין כלשהו באנשי הגטו. כשעליתי ארצה ב-1959, נפגשתי עם מספר ניצולי 'מיר' בתל-אביב וסיפרתי להם את סיפור ההצלה, כפי שאני ידעתי אותו ואף אחד לא ידע אותו כמוני. יהודה לא היה ביניהם. הוזמנתי פעם לקיבוץ ניר-דוד אשר בו התגוררו מספר ניצולים, הוזמנתי גם מספר פעמים לקיבוץ שריד לפגוש קבוצות נוער מחוץ לארץ, כדי להתפלל איתם, לשוחח ולעמוד לרשותם בענייני דת. לא יתכן שיהודה לא ידע על זה, ובכל זאת אף פעם לא חיפש קשר ולא ביקש שאבקר אצלו.

לפני כ-3 שנים הופיע פתאום אצלי בחיפה, מבלי להודיע לי מראש. רק אז נודע לי שהוא חבר קיבוץ שריד, מסור לרעיון התנועה הקיבוצית. חשבתי, שמטרת ביקורו היכרות מחדש, או שסתם הוא מנצל ביקור בחיפה כדי לראות אותי, כפי שעושים הרבה מחבריי. פתאום, אחרי שעברו כמה דקות, גילה את סיבת ביקורו. במילים חמות, נרגש עד לעומק נפשו, התחיל להפציר בי שאחזור בי ואעזוב את הדת בה דבקתי ואהפוך להיות שוב יהודי כפי שהייתי במיר.

ברגעים אלו לא היו כבר הפצרות, אלא ממש בכי: "אתה הצלת את חיי, אני באתי עכשיו להציל את נפשי. לפני שאמות, אני רוצה לראות אותך שוב בינינו". כך, ובמילים דומות, שפך לפני את נפשו. אני לא הגבתי, הייתי המום. הבנתי ברגע הזה את שתיקתו, את התעלמותו מביקורי בקיבוץ. הבנתי שהיא נבעה מכאב עמוק בלב האיש, שאת פניו הכרתי מיד כשהופיע. יתכן אפילו, אם זיכרוני לא מטעה אותי, שראיתי אותו לעיתים תכופות בז'נדרמריה, אולי הועסק שם. על כל פנים, פניו היו לי מוכרות.

לא הבטחתי לו שום דבר, לא רציתי לשבור אותו, לא דברתי על ליבו. הבנתי את האיש, הוא אפילו הפך להיות לי קרוב מאוד, כי נדמה היה לי שביקורו נובע מצורך פנימי עמוק, אולי תוך מאבק ממושך עם עצמו האם להתערב בחיי הפרטיים או לאו.

נפגשנו שוב במלון "אביה" ביהוד לפני כשנה. היה שקט, פעיל אומנם באסיפת חברים ניצולי מיר, דיבר, אבל לנושא ההוא כבר לא חזר. שמחתי על כך, כי קשה היה לי לחשוב שגרמתי לו לעגמת-נפש בשיחה הראשונה.

נפרדנו יפה.

כעת אני נפרד ממנו ומספר לכם על זה, כי אולי זה קטע שלא ידעתם עליו.

(האח דניאל) אוסוולד רופאייזן

חיפה, 18/5/1992

סיפורה של אינקה פרלברג (פקר) סבתו של רון פקר

רעב כבד

כתבה: אוריין דותן (צ'פלין)

יש כאב שאינקה פרלברג (פקר) לא תשכח אף פעם, כאב של רעב. שהבטן כאילו נדבקת לגב והחולשה מרעידה את הגוף.

"הכי מהכל אני זוכרת רעב וצמא. כל כך רציתי לשתות קצת, הייתי מוכנה אפילו לוותר על חיי בעד לגימה אחת של נוזל, ולא חשוב איזה".

בת 19 הייתה אינקה כשפרצה מלחמת העולם השנייה, נערה צעירה שיצאה את הבית והלכה אחרי האידאולוגיה, או יותר מכך אחרי החלומות, למחנה הכשרה של תנועת השומר הצעיר בלבוב, פולין.

המטרה הייתה לעלות לארץ, ומשם חשבה, תוכל בקרוב מאוד להגשים את התקווה.

והיא הייתה נרגשת.

"כשפרצה המלחמה הבנו שעליה לא תהיה כל כך מהר, מי שהיה קרוב הביתה חזר להוריו ואני שהייתי רחוקה מעיר הולדתי נשארתי שם עם עוד רבים, ומאז למעשה לא ראיתי את הורי עוד".

בשלב מסוים התארגנה חבורת הנערים הצעירים תחת חסות התנועה למעבר לליטא שנחשבה נאוטרלית באותה תקופה. שם התארגנו לחיים משותפים במתכונת קיבוצית והאמינו שהכל עניין של זמן והעליה קרבה.

בחודש יוני 1941 השתלטו הגרמנים על ליטא, לטביה ואסטוניה ועוד באותו היום הבינה חבורת הצעירים הזו שאין מקום לתקוות.

"זה היה יום ראשון אני זוכרת, למחרת התארגנו כולנו, חבורה של כ-60 איש לבריחה לעומק רוסיה. הבנו שמעכשיו צריך להילחם כדי לחיות והלחימה הייתה בריחה, פשוט לברוח בלי לדעת לאן, אבל לא לעצור לרגע".

קבוצה של נערים ונערות יצאה לדרך, אנשים צעירים שחלמו על הכשרה והגשמת ציפיות ופתאום מצאו עצמם בלב היערות רצים בפחד.

"לא היה זמן לעצור, רצנו בכל כוחנו, כבר בשעות הראשונות של הריצה נקרעו לי הנעליים, הבחורים שביננו רצו יחפים ואנחנו הבנות עוד ניסינו לשמור על הבגדים שלגופנו. מי שנפל או נחלש בדרך ולא יכול היה עוד להמשיך נשאר שם טרף לחיות היער או גרוע מכך לצבאות הגרמנים ואנחנו המשכנו כל הזמן לרוץ ולרוץ. היה קיץ וחם, מעלינו כל הזמן הפגיוז מטוסים גרמניים ואני זוכרת שיותר מהפחד, יותר מהקושי הפיזי והרגליים הפצועות הייתי צמאה".

שלושה ימים ולילות רצו ביער כשכל הזמן נעזבים בדרך חבריהם הטובים והחבורה הגדולה הולכת ומצטמקת.

"כל הזמן חיפשנו מים וכשהגענו לאזורים של בארות כבר פיתחנו מן שיטה שאף פעם לא עוצרים בבאר הראשונה – בגלל שאז רוצים לעצור גם בזו שבאה אחריה והזמן קצר. לכן תמיד עצרנו בבאר השנייה או השלישית שכבר ידענו איך הן מסודרות. היינו עייפים ומותשים ואפילו על חברינו שנשארו מאחור לא יכולנו לחשוב כך כמו שחשבנו על מים" מספרת אינקה ונשמעת כאילו מתנצלת על ייצר החיים הזה שגרם לה לחשוב על המים יותר מאשר על חברה שנפלו בדרך.

כיוון הבריחה, באופן כללי, היה סמולנסק ובתוך היערות העצומים חצו גם עיירות קטנות שזה עתה ננטשו בחיפזון מתושביהן.

"במוגליב, עיירה קטנה בדרך, ראינו בתים נטושים, והכי חזק נחרטה בזיכרוני מסעדה כפרית כזו באמצע העיירה שאנשים כנראה נטשו במהירות. על השולחנות היו עוד צלחות מלאות מרק סלק אדום וכל כך רציתי לעצור לרגע ולטעום ממנו, להזיל קצת ממנו לגרון היבש שלי ולא יכולתי. הרבה זמן עוד חשבתי על המרק הזה, כמה היה קרוב ולא יכולתי לטעום ממנו".

"הכל שטויות" אומרת אינקה היום, כאילו מנסה להפחית בערך הכאב והסבל שעברה,

"אני, גרמנים, בעיניים שלי, לא ראיתי כי ברחתי כל הזמן והם רק היו בעורפי ולכן המלחמה עבורי מסמלת יותר מהכל רעב וצמא. שנים של רעב וצמא".

הבריחה ביערות הובילה לאוזבקיסטן. נערה יהודייה בהירת עור מפולין הקרה, ועכשיו השמש הרותחת האופיינית לאזור היכתה על ראשיהם.

"כל הזמן היו לי כוויות חום, כל הגוף היה שרוף ומלא שלפוחיות, הכאב היה נורא, ושוב היינו רעבים".

החבורה או יותר מדויק מי שנותר ממנה, התיישבה באוזבקיסטן, ארץ זרה ואחרת כל כך, ואיש מהם לא ידע מה עלה בגורל משפחתו.

"גרנו בחושות, בדיר של חמורים וניסינו לעבוד ולהתקיים אצל המקומיים. לגופנו הייתה חליפת בגדים אחת בלבד ונעליים קיבלתי מאדם שריחם עלי ביחפנותי. את כל החבילות שאמא ארזה לי בבית לפני שיצאתי להכשרה זרקתי, בלית ברירה, בדרך, כי היו כבדות מידי לריצה וגם ככה הייתי חלשה ותשושה, כך שאפילו תמונות או מזכרות לא נשארו לי מהורי ושתי אחיותיי. החודשים עברו וגם השנים וכדי להקל על הכאב והדאגה פשוט השתדלתי לא לחשוב עליהם, להדחיק ולדאוג שאוכל לצאת בחיים כשייגרם הסיוט הזה ולחפש אותם, את המשפחה שלי, לכן נאחזתי בימים שעברו בחיפוש אחרי דבר מאכל למחיה". היא מספרת וראשה מורכן אל ידיה השלובות על ביטנה.

"פעם" היא מספרת בחיך, "היינו רעבות, מילה חברה שלי ואני, כל כך רעבות היינו עד שהחלטנו לגנוב תרנגולת ולבשל אותה, אבל אני" היא צוחקת ומצביעה על חזה, "מפחדת מחיות, החלטנו אם כך שאני אחזיק סמרטוט בידי ומילה תבריא את התרנגולת לכיווני וברגע שהיא תגיע קרוב אלי אתפוס אותה בסמרטוט.

אחר כך מילה הבטיחה לי, היא כבר 'תטפל' בתרנגולת בלי שאראה.

טוב, התכוננתי עם הסמרטוט ומילה הבריחה את התרנגולת אלי – אך כל פעם שזו התקרבה אלי ברחתי, פשוט לא העזתי להתקרב אליה. מילה אמרה שאני פחדנית, והסוף היה שנשארנו רעבות".

עכשיו אינקה צוחקת, "היו דברים מצחיקים שם. הרי אי אפשר לשקוע בעצב כשחיים את היומיום וגם קצת מתרגלים, יש גם דברים שבמרחק הזמן מדחיקים את הכאב וההשפלה שהביאו וזוכרים אותם רק כסיפור" היא מסבירה ומרימה את ידה השמאלית כדוגמא – "את רואה את היד הזאת? עקומה, ממש מעוותת, נכון? באחת הבריחות עברנו ליד מטע תפוחים, שקלתי אז כ-30 ק"ג, שלחתי יד מצומקת לקטוף תפוח ורגע לפני שנגעתי בו עבר מקומי ועם קת הרובה שנשא הצליף בידי ושבר אותה".

במרחק הזמן חלק מהדברים שעשתה כדי לשרוד נראים לאינקה קצת מבישים אולי, וכשהיא מספרת על הגרעינים שגנבה מבית החרושת בו עבדה בשמירה, עיניה מתרוצצות על קירות החדר חסרות מנוחה.

"בתקופה מסוימת התחלתי לעבוד בשמירה במפעל לגרעינים, הייתי אז חולה בקדחת במשך חודשים היה חום גופי קרוב ל-40 מעלות. כדי לאכול הייתי גונבת מעט גרעינים על גופי ומוכרת בשוק. בקושי יכולתי לזוז, הייתי הולכת עם שני מקלות, אחד שנשענתי עליו והשני בשביל לגרש כלבים משוטטים שנדבקו אלי, אולי חשבו שבקרוב אהיה למאכל, וכך, חצי פגר עמדתי בלילות ושמרתי. משכורות היו נותנים אז בכל סוף שבוע, עומדים בתור ונותנים עד שנגמר הכסף, לכן היו מקבלים רק הראשונים. מכיון שהייתי חולה וחלשה אף פעם לא נדחפתי ולא קיבלתי. לכן נאלצתי לגנוב. ערב אחד בסוף משמרת, מילאתי את חולצת היוטה שלי בגרעינים והתחלתי ללכת עם חברה שעבדה איתי לכיוון האורווה בה גרנו. מנהל העבודה שעקב אחרינו, תפס אותי בצוואר והחל לגרור אותי בחוזקה לעבר הרמפה של תחנת הרכבת שהייתה מקום מרכזי באותו הקולחוז. הוא הושיב אותי על הרמפה וצרח באוזניי, "היא מתארת את התמונה מצוממרת, "מרום פחד עשיתי צרכי במכנסיים, והתנוחה המקופלת בה ישבתי כששק הגרעינים דחוק אל ביטני כמעט וחנקת אותי. בסוף הגיע שוטר, חתך את חולצתי היחידה, הוציא את השק ושקל אותו כדי להעריך בהתאם למשקלו את עונשי. שמונה קילו שקל השק שהיה ברובו מלא אדמה וקליפות. 'עכשיו תרימי אותו' הוא צרח ואני לא יכולתי להרימו שוב מרום הפחד, הבושה והרעב שהרעידו את גופי".

ארבעה שבועות ישבה אינקה במעצר מחכה למשפט, וכשזה הגיע הובלה בכותונת אסירה אל דוכן הנאשמים.

"מדוע גנבת?", שאל אז השופט בגסות, "כי הייתי רעבה", היא מספרת שענתה חלושות.

המשפט הסתיים בקביעה שעל פשע כזה תשלם בשנה וחצי מאסר.

כשהשתחררה אינקה מהכלא, לאחר חודשים של סבל ועבודה קשה, הסתיימה המלחמה. אז גילתה שהוריה ואחותה הושמדו, ואחותה מרילה שעברה את אושוויץ ניצלה בכוחותיה האחרונים.

"אחרי כל השנים האלה לגלות מה עברה משפחתי זה היה נורא. אני ברחתי מהגרמנים ושרדתי את הרעב, והם לא".

היום אינקה מקדישה את זמנה למשפחה שהקימה עם יהודה פקר ז"ל בעלה שעבר גם הוא את המלחמה, ועכשיו בשעת ערב מתמלא הבית בריח התבשילים שהיא מכינה לרון, נכדה התינוק, "הוא מפונק, אוהב

רק את האוכל של סבתא", היא מתגאה, "תענוג לראות איך הוא אוכל", היא אומרת בחיוך, "שיאכל, שיהיה בריא, אני זוכרת שבאחת הפעמים שרציתי לאכול החלטתי למכור את המעיל שהיה לי. זחלתי על ארבע מרוב חולשה ולא יכולתי להמשיך. שכבתי והסתכלתי על קירות האורווה בה חייתי ודמיינתי לעצמי שזה הבית של הנזל וגרטל, שעוד רגע ואגע בקירות הסוכר והרעב יעבור".

סיפורה של סבתא חנה קום

סבתא של גל ברגר

חנה קום, גרה בקריית ביאליק, אלמנה 4 שנים, עקרת בית, בת 76. נולדה ב-10.2.1936 בעיירה בלץ. ליד לבוב בפולין, בת לקרסלה (הרץ) וזלקה הס. בית ההורים היה גדול, לידו מאפיה וחנוות שהייתה בבעלותם ואמא של אבא שלה (תמה) שעבדה שם. סבתא זוכרת שלפני המלחמה היו בביתם 2 עוזרות. היא הייתה ילדה חולנית וההורים לקחו אותה להרים בכדי שתאכל, תשתה ותתחזק. הבית היה בית מסורתי. לא היו משחקים משום שבאותה תקופה לא היה נהוג למשחקים בבתים. במלחמה המשפחה הועברה לגטו לבוב. הוריה היו עשירים, היה להם כסף וזהב שאפשרו להם לברוח מהגטו, לקנות אוכל ולמצוא מחסה. הבריה מהגטו הייתה ליערות, סבתא מספרת שנעליה נקרעו ולא היה להם הכסף לקנות או לתקן, לכן נעזרה בסמרטוטים שעטפו את רגליה בקור עז. המשפחה ברחה לרוסיה, באיזור סיביר, שם ריכזו את הפליטים והעבירו אותם לערים מוסלמיות באוזבקיסטן. בעיר קולחוז שבאוזבקיסטן הם עבדו באיסוף כותנה ובקטיף תירס. אימה קרסלה, חלתה בדיזינטריה בעיר טשקן ונפטרה. האב נשאר עם 2 בנות קטנות. הבנות נמסרו לבית יתומים שם בת ה-6 החליטה לטפל ולשמור על אחותה הצעירה ממנה בשנה. בבית היתומים היה מורה ומחנך שאהבה להקשיב לדבריו שם גם הייתה רעבה כל הזמן. בארוחות ישיבה ליד החלון ובאחד הפעמים לקחה אוכל מאחד הילדים, מכיוון שנחשבה כילדה טובה, לא חשדו בה. לאחר מכן היא סיפרה כי זאת הייתה היא. במהלך המלחמה, לאורך כל הדרך היו נקודות שבירה של בכי וגעגועים למשפחה שממנה הופרדה. על סיום המלחמה הם שמעו ברדיו וכולם צעקו משמחה. ב-1945, אירגון "הג'וינט" העביר את הילדים חזרה לפולין ברכבות מהירות. הרכבת נתקעה והקרונות נפרדו במהלך הנסיעה. השמועה הייתה שהפולנים תפסו את ביתם (שבבלץ) ואיימו לשחוט את כל מי שינסה לחזור לביתו. לכן לא ניסו כלל לחזור לביתם והגיעו לבית יתומים בקרקוב הנקרא "בוצ'נה". בבית היתומים האנשים היו נפלאים, לימדו אותם איך להגיש אוכל וקנו להם בגדים חדשים. הכסף מומן על ידי יהודים מדרום-אפריקה שרצו לאמץ את סבתא ואחותה. סבתא שלא רצתה בדבר ביקשה שיקחו אותה למקום אחר ועברה לבייבלה\ ביאלקו. בבית היתומים בבייבלה\ בביאלקו נפגשה עם אביה לאחר שלא התראו זמן רב. במפגש נודע להם שאח של אבא, אלימלך, היגר עם אישתו לארצות הברית ופתח מפעל לבגדים, המפעל נשרף וכל רכושו נהרס. תנועות הנוער מישראל הגיעו לבתי היתומים והעבירו את סבתא ואחותה לפראג ומשם לשו שבצרפת. הן הצטרפו לתנועה שדאגה לכל מחסורן ובעיותיהן. סבתא אהבה לרקום ורקמה לקבוצה דגל עם הסמל שלהם. את הילדים הגדולים שבתנועה שלחו להילחם בארץ ישראל ואת הצעירים (שסבתא ואחותה היו ביניהם) – השאירו עד שהאנגלים עזבו את ארץ ישראל. סבתא עלתה לארץ ממרסי שבצרפת באונייה "מרטון" שעל הספינה היו אמורים להיות 300 אנשים והכילה 900 אנשים. ההפלגה ארכה 5-6 ימים, היה דוחק נוראי וכולם היו צפופים, כל הדרך הם הקיאו. בט"ו בשבט 1949 הגיעה לישראל לנמל חיפה "שער העלייה" – היה מחנה עולים (מחנה מעבר).

בתקופה הראשונה, גרו באוהלים בגבעת שמואל שליד חיפה, ומשם עברו לרמת הדסה שליד קריית טבעון. בגיל 13 עברה עם אחותה לקיבוץ מזרע שם עבדה במשק ילדים, עבדה בנוי, אהבה לקטוף פרחים ולסדר אותם בחדר אוכל. בצבא שירתה בבסיס של פיקוד מרכז שליד חדרה. לאחר ששחררה מצבא, נשלחה לקיבוץ להב לעזרה, שם הכירה את סבא אברהם, לו נישאה. בינתיים, אביה עלה לישראל, גר בקריית אתא, הכיר אישה אלמנה עם 2 ילדים והתחתן איתה ולא היה ביניהם קשר בגלל שכעסה עליו מאוד. סבתא מקווה שהשואה לא תחזור על עצמה פעם נוספת.

סיפורה של לאה סיקלאי (גבריאלה קלמן, גבי) סבתא של ספיר סיקלאי

סבתא נולדה בשנת 1925 בבודפשט שבהונגריה בשם גבריאלה קלמן (גבי), בת אמצעית לאבא ישראל ולאמא אלונה. לסבתא הייתה אחות גדולה בשם הלן, אחות צעירה בשם מגדלנה, ואח קטן בשם דב (פרויקה). הם חיו טוב, משפחה ממוצעת + .

סבתא נתפסה ע"י הנאצים על גבול גרמניה-רוסיה ליד הרי הקרפטים. בעת חופשה אצל קרובי משפחה היא נלקחה לבדה ברכבת עם שאר היהודים לאושוויץ, והוכנסה למחנה הריכוז לנשים יחד עם כ-1000 נשים שנשלט ע"י קאפו פולניות שהיו אכזריות במיוחד, הם מנעו מהם אספקות של מים ואוכל ועל מנת לדכא אותם ולהכניס אותן לאדישות נתנו להם כרום (חומר כימי מרגיע) וכך שלטו בהן כמו בכבשים. סבתא מספרת על אירוע נוסף ונורא שקרה לה בגטו, לקחו אותה יחד עם עוד 25 נשים לברקנאו, הכניסו אותן לתוך מבנה מבטון ללא בגדים, הושיבו אותן על הרצפה (הן כבר הבינו מה עתיד להתרחש) – אך לפתע נפתחו הדלתות והן נלקחו בחזרה למחנה הנשים. בדיעבד הסתבר שנגמר לנאצים הרעל "ציקלון B" שנהפך לגז, בין הרעילים ביותר. בנוסף היו מעמידים אותן במשך שעות בעת הספירה היומית, באחד הימים חמקה סבתא מהצריף בכדי לחפש מים ופגשה באופן מקרי שכנה מבודפשט שהייתה ברכבת לאושוויץ יחד עם אמא ואחותה הצעירה מגדלנה. הסתבר שמגדלנה נמצאת באחד הצריפים, סבתא ניסתה לשכנע את הקאפו הפולניה שתעביר אותה לצריף עם אחותה אך זאת סירבה בכל תוקף, באחד הלילות סבתא התגנבה לאותו הצריף והמפגש בין השתיים כפי שסיפרה סבתא היה קורע לב. מגדלנה סיפרה שבגירוש יהודי בודפשט היא נלקחה עם אמא לאושוויץ ומיד בהגיעם לשם עשו להם סלקציה, חלק נלקחו מיד למשרפות בברקנאו. אמא אלונה שהייתה אישה עם לב טוב במיוחד (ציטוט "בשבילנו בבית היא הייתה אלוהים") תמכה בזקנה בת 80 שבקושי יכלה ללכת ולכן בעת הסלקציה שלחו אותה עם הזקנה ימינה למשאית ואת מגדלנה שמאלה למחנה הנשים. |פה פורצת סבתא לאה בבכי קורע לב ומציינת שמאז אין לילה שהיא הולכת לישון בלי לחשוב על אמא שלה, ציטוט – "אם היא הייתה נותנת יד לביתה הקטנה אולי היא הייתה יוצאת בחיים אבל היא הייתה חייבת לעזור למסכנים."| באחד הימים בעת ספירת האסירות ראתה סבתא אנשים בחליפות אוספים קבוצת נשים, בהחלטה של רגע היא סימנה לאחותה להצטרף לקבוצה והם רשמו אותן לאותה הקבוצה, המספר של סבתא 13588A קועקע במחט חשמלית על היד. ברגע זה הבחינה הקאפו בשתייהן והתחילו לעשות סקנדל ולדרוש שהן יחזרו לשורות אך הגבר שרשם אותן השתיק את הקאפו ונתן לה מכתב שמאשר שהוא לוקח אותן במשאיות לרכבת ומשם למחנה עבודה בגרמניה, שם ייצרו מוקשים ופצצות של מרגמות. (כך בעצם ניצלה סבתא)

כאשר הגיעו למחנות העבודה מתארת סבתא את הארוחה הראשונה שניתנה להם – "סוף סוף נתנו לנו אוכל, תפוחי אדמה עם קליפות ומים, ארוחה ראשונה מזה חודשים. מרוב רעב בלעתי את התפוח אדמה וכמעט נחנקתי, אחותי נתנה לי מים וחזרתי לנשום" במחנה העבודה היא הייתה מספר חודשים ואז

לקראת סוף המלחמה הגרמנים חשו שהם מפסידים, הם לקחו את כל פועלי הכפייה שהיו במחנה והצעידו אותם בצעדת המוות בשלג, כך הם צעדו מאות קילומטרים כששתי שורות של חיילים גרמנים מלווים אותם. באותה תקופה היו צבאות אמריקאים אנגלים ורוסים באזור, ובמטרה להתחמק מהם שינו הגרמנים כיווני הליכה. באחת ההיתקלויות וההתחמקויות הכניסו הגרמנים קבוצת יהודים לתוך היער – שם כנראה נקבע גורלה של סבתא, מכיוון שמי שנפל ירו בו על המקום ללא השתהות. סבתא הייתה לבושה בקור הנורא בשמלת עבודה יחפה ולכן היא הצטופפה יחד עם שאר הניצולים בכדי להתחמם, ובתוך כל המהומה יחד עם שלוש נשים נוספות הן מחליטות לברוח לכפר גרמני קרוב שם הן מבקשות מחסה. בכפר הן מוכנסות לתוך מתקן שאחסנו בו קש ולטענתה נתנו להן להישאר שם כנראה בכדי שיהיה לגרמנים כיסוי בעת כניסת הכוחות הרוסים לאזור, להראות שהם הצילו יהודים, תוך כמה ימים הגיעו הרוסים. פה סבתא מתארת פוגרום נוראי, החיילים הרוסים אנסו את נשות הכפר והן ניצלו בזכות חברתם שידעה רוסית. עד שהגיע קצין רוסי בכיר שהפסיק את ההשתוללות, בשלב הזה העלו אותן על רכבת בקר שהגיעה בסופו של דבר לבודפשט.

בסוף המלחמה סבתא שקלה 30 ק"ג ומגדה אחותה 27 ק"ג, קרחות ורזות הן הגיעו לבית אחותן הגדולה שלא זיהתה אותן עד אשר סבתא אמרה, אנחנו גבי ומגדה.

הייתה התרגשות גדולה והמון בכי.

קטע שכתב אמנון, אח של אבא שלי, בנה של לאה ששכתב את כל סיפורה בשואה.

"בשלב מסוים בשיחתנו היא פתאום אמרה לי שחבל שהיא לא מתה באושוויץ ואז פתאום היא הביטה בי, נתנה חיוך ואמרה: אבל אז לא הייתי יולדת את ארבעתכם ולא היו לי 11 נכדים וכמו כן ציינה שהחיים בקיבוץ היו בשבילה הצלה שאומנם היא עבדה קשה הרבה שנים, אבל היא אסירת תודה לקיבוץ ולכל מה שיש לה בזכותו, ושאת זה היא לא שוכחת לעולם." (למשה ולאה נולדו ארבעה בנים שהביאו להם 11 נכדים)

עוד מדבריו של אמנון :

"אני מקווה שנמשיך לתעד את ההיסטוריה של המשפחה שעם כל הכאב, הצער והזעם שהם מעוררים הם גם מראים את הכוח שבאדם ואת אצילותו לצד השפל המזעזע שאליו יכול להגיע צלם אנוש, את עוצמת הנפש של אנשים שקמו מעפר ועשו את כל שביכולתם להמשיך את הדור והעם היהודי. מה שאנחנו צריכים זה לזכור להעביר לילדנו, זה שלנו כבני העם היהודי אין דרך אחרת אלא להמשיך להיות חזקים, להגן על זכותנו והכי חשוב לא לשכוח מאין באנו וכמה בקלות זה יכול לקרות עוד פעם אם לא נהיה חזקים ונחושים. לאחר שנים רבות של מועקה ירדה אבן מליבי על שסוף סוף עשיתי מעשה והבאתי לכתב את אשר אני סוחר, ורוצה לשבח את אמא על אומץ ליבה ולהתמודד שוב עם הנורא מכל.

סיפורן של משפחות מהל וגולדברג

סביה של שני מהל

תולדות משפחת מהל במלחמת העולם השנייה

סבי פנחס מהל (אביו של אבי חיים) עלה לארץ ב-1934, בעקבות אחיו שעלה ב-1928. הם דאגו להביא לארץ את הוריהם, אחיהם ואחותם הצעירים. על כן עברו בשלווה את המלחמה העולמית בארץ ישראל.

סבתי פנינה מהל עלתה לארץ ב-1934. כאן נקלטה בסיוע דודה שלמה שעלה ב-1916, בעקבותיה עלו אחותה ואחיה. אביה - סבא רבא שלי, חיים פייראייזן שביקר בארץ את אחיו ב-1924 וקנה בה אדמות,

סייע לשלושת ילדיו לעלות לארץ ישראל, אבל נשאר בפולין ונורה למוות יחד עם סבתא רבא חווה, עם כיבוש פולין בידי הגרמנים. במכתבו האחרון מפולין הוא כתב לסבתי פנינה – "אני מרגיש כמו ציפור ביער בוער, שהצליחה להציל את הגוזלים שלה מהדליקה".

תולדות משפחת גולדברג במלחמת העולם השנייה

סבתי פריצי גולדברג, נולדה וחיה בצ'רנוביץ אשר ברומניה (אוקראינה כיום). חיה כנערה במלחמת העולם השנייה תחת כיבוש גרמני, סבלה רעב וקשיים אחרים. אך בסך הכול עברה בשלום את המלחמה יחד עם אחותה והוריה, והם עלו לארץ ב-1948.

סבי אברהם גולדברג נולד בגרמניה, סבל בנעוריו מאנטישמיות קשה, עם עליית הנאצים לשלטון גורש לפולין עם משפחתו, חי בגטו לבוב. אחר כך נכלא במחנה ינובסקי, מחנה נודע לשמצה. הוא סבל מרעב, עבודות פרך וקשיים אחרים. הוא ואביו ברחו לרוסיה וניצלו. אימו גיטל ואחותו אלישבע נספו בגטו לבוב. דודתי גילה ואימי אלישבע נקראות על שמן.

סיפורם של לורנס סידני דאפי, מריון איירין נלסון וקובה (יעקב) פליישר סביה של מיקה שקלובסקי

סבא מצד אמא

לסבא שלי קוראים לורנס סידני דאפי, הוא נולד בדרום ווילס. בגיל 17 הצטרך ל- Royal Air Force (R.A.F), חיל האוויר של בריטניה והיה נווט, יחד איתו בצוות היה אחיו שהיה טייס. בשנת 1938 נשלח למלטה, שם היה כ-4 שנים, במהלך הפצצה מלטה רבות ע"י האיטלקים. לאחר שעזב את מלטה חזר לאנגליה וקודם לדרגת קצין. לאחר מכן נשלח להודו ובורמה. כמה שנים לאחר סיום מלחמת העולם השנייה עזב את חיל האוויר.

סבתא מצד אמא

לסבתא שלי קוראים מריון איירין נלסון, היא נולדה בדרום ווילס. כשמלחמת העולם השנייה פרצה היא הייתה כבת 4. היא נשלחה לבתי ספר שונים ברחבי אנגליה, סקוטלנד ו-ווילס. אביה (סבא רבא שלי) היה מלח בצי הסוחר וספינתו הוטבעה בים הצפוני ע"י הגרמנים ב-1941. סבתא סיפרה שבילדותה לא הייתה להם הרבה פעילות משפחתית בגלל המלחמה. בנוסף, סיפרה סבתא שבסוף המלחמה כולם היו מאוד שמחים ופרסו שולחנות ארוכים לאורך הרחוב והניחו עליהם פירות, אוכל וממתקים. סבתא מספרת שאכלה 22 רבעי סנדוויצ'ים מרוב התלהבות.

סביי התחתנו ב-1956 ונולדו להם שלושה ילדים: מארק, קארן וגוויניד' – אמא שלי.

סיפורו של סבא רבא מצד אבא

סבא קובה (יעקב) פליישר עלה לארץ עם סבתא לושקה ב- 1931 מפולין כחלק מהרעיון הציוני כדי להקים קיבוץ. המשפחה הרחבה נשארה בחו"ל והיה קשר הדוק של מכתבים. כעבור כמה שנים נותק הקשר והפסיקו להגיע מכתבים מהורים של סבא קובה.

היו ניסיונות לברר, אבל אף אחד לא יודע מה באמת עלה בגורל הסבים. ידוע שכמה בני דודים הגיעו לתאי הגזים.

אחרי המלחמה, שתי דודות ששרדו את אושוויץ ואת "צעדת המוות" לא עלו ישר ארצה וסבא קובה נתן להם את הבית בפולין שהיה כעת בבעלותו כי הוא נשאר יחיד (הוריו כנראה נשלחו לאושוויץ ואחיו שתכנן לעלות לארץ ישראל לא הספיק כיוון שסגרו כבר את הגבולות), עד שיחליטו מה הצעד הבא שלהן ולכן הן ממשיכות מכאן. כעבור כמה שנים הן עלו ארצה.

פעם אחרונה שמישהו מהמשפחה ביקר בבית גרה בו משפחה פולנית.

סיפורה של אילנה

הדודה של אמו של גיא נתן

הקדמה

המשפחה של אימי התגוררה בעיר טורינו שבצפון איטליה בתקופה שלפני המלחמה, ההורים של אימי והוריהם עזבו לארגנטינה בסוף שנות ה-30.

אלנה היא אחותה הצעירה של סבי שבגיל 18 התחתנה ונשארה באיטליה. בגיל מבוגר כסבתא לנכדים כתבה יומן על חייה לפני ובזמן המלחמה.

הפסקאות המובאות כאן נבחרו ותורגמו מאיטלקית ע"י אימי והן ציטטות כמעט מדויקות

מתוך היומן, אלנה הייתה בת 20 כאשר נלקחה למחנות.

"למרות דעותיו נגד המשטר, אבי לא הביע התנגדות שאנו ילדיו, ע"פ המקובל באותם ימים, ניקח חלק בתנועות הנוער הפשיסטיות למיניהן.

בפתאומיות, עם הכרזתם של חוקי הגזע הראשונים, חיינו השלווים התערערו. מהיום להיום אבי נאלץ להפסיק את עיסוקו (הייתה לו חנות למכשירי רדיו), אחי ואחיותי איבדו את מקום עבודתם ואני גורשתי מבית הספר.

היינו לגמרי בלתי מוכנים למכה כזו. הצל של העוני המוחלט היה הראשון לערער את השלווה, הייתה הבעיה המיידית של הקיום לאחר שאיבדנו כל מקור לפרנסה.

למעשה היינו כולנו תמימים למדיי, משוכנעים שבאיטליה בעיית הגזע לא באמת תכה שורש ותהפוך לעניין מסוכן, היינו עסוקים בלמצוא פתרונות לבעיה הכלכלית המיידית ולהתאים למצב החדש את תוכניותינו לעתיד הקרוב.

הבעיה הגדולה ביותר הייתה התגובה של אימי. אמא שהייתה ילידת ברלין, ידעה כבר על מה שהתרחש בגרמניה, היכן ששתי אחיותיה נשלחו מכל רכושן, ונלקחו למקום לא ידוע, ומאז לא התקבלו מהן כל חדשות.

על כן אמא נתקפה פחד, נכנסה למשבר, שקעה בדיכאון והיה צורך לאשפז אותה תקופה מסויימת כך שאני לקחתי עליי את עבודות הבית בזמן שאחיותי חפשו מקורות פרנסה.

בזמן הזה, אמדאו וורה (סבא וסבתא שלי – גיא) שהכירו כבר מזמן, החליטו להתחתן ונסעו לארגנטינה. זו הייתה ההתחלה של פיזור המשפחה.

למרות שכמו כולם היינו עיוורים וחרשים למה שהתרחש בעולם הנאצי-פשיסטי, ולא רצינו בשום אופן להאמין למעט הידיעות שהגיעו בדרכים שונות על הזוועות שה SS ביצעו ביהודים, הורי הרגישו את הצורך הדחוף לעזוב את איטליה לפני שהמצב יתדרדר. לכן עברנו לרומא (כדי להקל על הסידורים).

שקועה בלימודים, אפילו הכרזת המלחמה ע"י מוסוליני ב 10 ביוני 1940, נשארה אצלי כמו בערפל. הדבר היחידי שעניין אותי באותו הזמן היה לסיים את בחינות הבגרות בהצלחה.

אחרי שאכן הצלחתי בבחינות הבגרות וללא האפשרות לנצל את התירוץ של הלימודים כדי להסתתר מאחורי הספרים, התחלתי לשים לב לבעיות של החיים האמיתיים. קודם כל נבצר ממני ללכת לאוניברסיטה כתוצאה מחוקי הגזע, מי שכבר התחיל היה רשאי להמשיך עד התואר אך מי שלא התחיל, לא יכול היה להירשם.

גוידו (בעלה לעתיד – גיא) הגיע לרומא כאשר שמע מאחותה ורה שהייתה כבר באותו הזמן בבואנוס איירס, שבקרוב גם הוריי יוזמנו להצטרף. כיוון שאני הייתי עדיין קטינה, הייתי אמורה לנסוע איתם לארגנטינה.

גוידו חשב שבמקרה שאסע בוודאי לא נפגש יותר לכן החליט שהפתרון היחידי עבורנו הוא להתחתן.

בעיצומה של המלחמה, בעיצומם של חוקי הגזע, רק תמימות הנעורים והכוח של אהבתנו יכלו לגרום שההחלטה הבלתי גיונית (אך מבורכת) להתחתן תראה בעינינו כהגיונית.

קבלנו הרבה מתנות יפות לחתונה, כיוון שהעיר טורינו הייתה תחת הפגזות כבדות החלטנו לשים את הרכוש היקר במקלט שהוכרז ע"י אונרא (UNRRA) מקלט בטוח נגד הפגזות אוויריות.

בלילה שסיימנו להעביר לשם את הרכוש, התרחשה הפגזה כבדה מן הרגיל אשר הרסה את המקלט לחלוטין. כל מה שהצלחנו להציל משם היה אגרטל מכסף ששמור אצלי עד היום, כל היתר אבד.

מאותה התקופה אני זוכרת את הבריחות הרגליות אל הגבעות כדי להתחמק מן ההפגזות שהכו במרכז של העיר.

... ב 8 בנובמבר 1943 נולד מסימו .

בינתיים האירועים התדרדרו. עשרה ימים אחרי הלידה הגיע אלינו הביתה ראש הקהילה (יברך אותו אלוהים) ואמר לנו: " יש לי הוראה לקחת אתכם כדי לשלוח אתכם למחנה ריכוז. כרגע לא מצאתי אתכם בבית. אחזור מחר ותדאגו שגם אז לא אמצא אתכם בבית".

מלאי דאגה הכנסנו לתרמיל את הדברים ההכרחיים, ובליילה עם התינוק ארוז היטב פנינו לחפש מסתור. עצרנו בחדר עלוב, קר, ללא מים זורמים בפרסקורסו (Prascorsano). בהמשך מצאנו בית נעים ומסודר בו שהינו כמה חודשים בשקט לא מודעים למה שעומד להתרחש.

החיים האידיילים שחיינו בחודשים האלו נקטעו ב 9 לאוגוסט 1944 הגורלי.

במקרה היה זה יום הנשואים שלנו ולכן היינו כולנו לבושים בגדי חג כאשר פתאום הבית הוקף ע"י אנשי ה X MAS , העמיסו אותנו על משאית ומסרו אותנו ל SS.

מרגע זה התחילה התקופה הטרגית ביותר של הקיום שלנו.

בתקופת כלאי, ב Lager הנאצי שכידוע כל מטרתו היה חיסול פיזי של האסירים, להרוס את האישיות, את האנושיות, אני נלחמתי תוך ניסיון לשרוד ולחזור לתינוקי ובתוכי הרגשתי כוח שעזר לי להתגבר כי אמרתי לעצמי: יכולים לעשות לי מה שרוצים אך נשמתי היא חופשיה ותישאר חופשיה. כאב גדול הרגשתי כאשר נוכחתי שהצהרת החופש הזו לא תאמה את המציאות. למשל קרה שסגרתי את עיני וחשבתי על מסימו בני, ניסיתי לראות בדמיוני את דמותו ובמקומו ראיתי כיכר לחם חם. זה תסכל אותי עמוקות כי התחוויר לי כמה החיסרון הפיזי השפיע על הרוח שלי ואז באמת הרגשתי כשפחה משועבדת, לא בת חורין.

אחרי חזרתי, כאשר נוכחתי שנולדתי מחדש לחיים, נאלצתי, גם אם באופן לא מודע, לבנות לעצמי אישיות חדשה. זאת כדי לשרוד ולהשתלב בעולם נורמלי.

יש "מדוע?" אחד שנותר ללא תשובה, שרודף אותי: מדוע בזמן ובמקום בהם מיליונים מתו וגוידו לא חזר, מדוע שרדתי אני?"

ביומן של אלנה לא מסופר על התקופה במחנות וגם לא הסיפור הטרגי של החיפוש אחר בנה הקטן. בעלה לא חזר משם.

היא נישאה שוב והתגוררה עד סוף ימיה בטורינו, גם מסימו בנה מתגורר בטורינו.

סיפורה של לורטה

סבתו של גב קרן

סבתא לורטה נולדה בתאריך 24.5.1936 בעיר קטנה באיטליה בשם מודנה, בשם לורטה סימון. סבתא נולדה באיטליה מאחר והוריה היו שם סטודנטים לרפואה. כאשר היטלר עלה לשלטון, נאסר על סטודנטים יהודים ללמוד בגרמניה, לכן הם עברו לאיטליה, והמשיכו ללמוד שם. בשנת 1939 איטליה הצטרפה למה שנקרא "מדינות הציר". זו הייתה ברית הגנה הדדית של גרמניה, איטליה ויפן. כשאיטליה הצטרפה לברית זו, היטלר דרש ממוסוליני לגרש את יהודי איטליה תוך חודש. בהתחלה, המשפחה רצתה לעבור לארה"ב, לכן שלחה לשם את כל חפציה (שהיו מועטים מאד). מסיבות שונות, בוטלו כל אישורי הכניסה לארה"ב, וחפציהם נשארו שם... ברגע האחרון, הם קיבלו אישור כניסה לצ'ילה, והפליגו לשם. בצ'ילה, סבתא בילתה את ילדותה וניצלה מהשלטון הנאצי. את אישור הכניסה לצ'ילה הם השיגו בעקבות סבה, וזה כבר סיפור בפני עצמו: "סבה של סבתי היה אורטופד מומחה. יום אחד הגיעה אליו אישה צעירה, לאחר תאונת סקי, במצב קשה. כל הרופאים המליצו על ניתוח מסובך ומסוכן. סבא שלה הציע טיפול פשוט וקל, שלא כלל ניתוח. בזכות טיפול זה צעירה זו הבריאה והייתה אסירת תודה. מסתבר שצעירה זו הייתה אחייניתו של שגריר צ'ילה בבריטניה. משפחתה אסירת התודה הבטיחה לו שאם אי פעם יצטרך משהו, שלא יהסס לבקש."

כעבור זמן מה, במהלך אירועי ליל הבדולח, הנאצים אסרו את סבא שלה והביאו אותו למחנה ריכוז. סבתא, שהייתה חסרת אונים, מפוחדת ומיואשת נזכרה בהבטחתו של השגריר, ושלחה לו מכתב ובו סיפרה על מה שקרה לבעלה. ימים ספורים לאחר מכן שלח השגריר מכתב תשובה ובו הזמנה דיפלומטית לסבה ולסבתה להגיע לצ'ילה. בעקבות מכתב זה הוא שוחרר, לאחר שירד בשבועיים אלו כ-25 ק"ג. (צילום המכתב המקורי מצורף בהמשך)

בעקבות עזרה מופלאה ומבורכת זו, הורי סבתי השיגו ויזה גם עבור יתר המשפחה, 10 חודשים לאחר מכן.

EMBAJADA DE CHILE.

3, Hamilton Place,

London, W.1.

TO AWAIT ARRIVAL

22nd November 1938.

Dr. W. V. Simon,
c/o Herr Karl Zander,
Dienstraat 14,
AMSTERDAM-ZUID.

Dear Dr. Simon,

Many thanks for your letter of the 19th instant, which I received this morning. I am very glad to have been helpful in arranging for your leaving Germany under the present circumstances.

There is no hurry for your coming to London, except to have the necessary time to get the visa for your passport and that of Mrs. Simon, so that you do not miss the "Patria" sailing on the 24th of January next from Southampton.

As Mr. Lesser has probably explained to you, I have been unable, up to the present, to get the medical authorities in Chile to agree to your qualifying to exercise your profession, but I hope that with the letters of introduction that I intend to give you here, you will be able to find assistance to get over this difficulty. I think it will be a question of a little time.

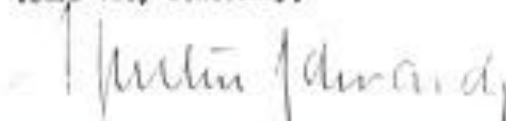
When I wrote you about a visa for your family I did not know how it was composed. I knew you were married, and I took it for granted that Mrs. Simon's passport would also be given a visa. If your children had been minors they would of course have been included also, but since you tell me they are 27 and 20 years of age, I am afraid that for the time being I could not extend the visa for them. Once you are in Chile, however, it will be easier to get the visa, as members of a family already residing there.

I see that your younger son is studying industrial chemistry in Zurich. Is he at the Polytechnic there? If and when he obtains his qualifying degree there might be an opening for him in my country, and perhaps in the Technical University (Universidad Técnica Santa María) of which I am President. The main thing is for you to get away and be able at least to have a peaceful and free life to which all human beings are entitled, and which you certainly thoroughly deserve.

I shall be very glad to see you in London when you come over, and I hope that you and Mrs. Simon will do me the honour of coming to have lunch with me and Madame Edwards at the Embassy.

Believe me,

Yours very sincerely,

לונדון, W.1

22 בנובמבר 1938.

ממתינים להגעה

לכבוד ד"ר וו. פ. סימון

אצל מר קרל צנדר

דיצסטראט 14

אמסטרדם – דרום.

ד"ר סימון היקר,

רוב תודות על מכתבך מיום 19 בחודש זה, שקיבלתי היום בבוקר. אני שמח מאוד שיכולתי להיות לעזר בנושא עזיבתך את גרמניה בתנאים הנוכחיים.

עניין הגעתך ללונדון אינו בוער, מלבד ע"מ שיהיה לך מספיק זמן לקבלת דרכוןך ושל הגב' סימון, כך שלא תחמיץ את הפלגת ה"פאטריה" אשר יוצאת מסאות' המפטון ב – 24 בינואר הקרוב.

כפי שמר לסר בוודאי כבר הסביר לך, לא הצלחתי עד כה להשיג משלטונות הבריאות בצ'ילה אישור לכשירותך לעבוד במקצועך, אבל אני מקווה שעם מכתבי ההמלצה שבכוונתי לתת לך כאן, תצליח להתגבר על הקושי הזה. אני בדעה שזה יהיה עניין של קצת זמן.

כאשר כתבתי לך על ויזה למשפחתך לא ידעתי מה הרכבה. ידעתי כי אתה נשוי, והיה לי מובן מאליו כי גם דרכונה של הגב' סימון תזכה בוויזה. לו ילדיך היו קטינים, מובן מאליו שגם הם היו מקבלים ויזה. אך היות והם בני 27 ו – 20, חוששני כי לעת עתה לא אוכל לקבל ויזה גם עבורם. כאשר תהיה בצ'ילה יהיה קל יותר לקבל ויזה כבני משפחה שכבר מתגוררת שם.

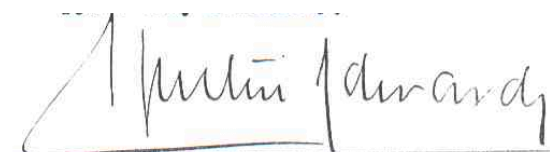
אני רואה כי בנך הצעיר לומד כימיה תעשייתית בציריך. האם הוא בביה"ס הפוליטכני שם? אם וכאשר הוא יקבל את התואר יתכן כי תימצא משרה עבורו בארצי, אולי באוניברסיטה הטכנית (האוניברסיטה הטכנית סנטה מריה) בה אני נשיא. העיקר הוא שאתה תצליח לצאת ותוכל לפחות לזכות בחיים שלווים וחופשיים להם כל בני אנוש זכאים והמגיעים לך בהחלט.

אשמח מאוד לראותך בלונדון כאשר תגיע, ואני מקווה שתכבד אותנו בנוכחותך לארוחת צהרים אתי ועם הגב' אדוורדס בשגרירות.

מקרב לב

ובכבוד רב,

אגוסטין אדוורדס

13.11.38.

Dear Dr. Simon,

Some little time ago I sent you through Mr. Fred Lesser a letter stating that we were prepared, and anxious, to give you a visa to your passport to go out to Chile, alone or with your family as you may choose. I am now writing to say, that by the last airmail they are inquiring from Chile when you intend to sail. They will be very glad to receive you there, and every thing is arranged for giving you a visa here in London by the Consul General for Chile, for your passport and those of members of your family who may be accompanying you. Kindly let me know at the earliest possibility when you will be prepared to come here and proceed to my country.

Hoping you are well, and with kind regards, I am sincerely yours

Agustin Edwards

Chilian Ambassador to
Great Britain.

3, Hamilton Place, London, W I

ד"ר סימון היקר,

לפני זמן קצר שלחתי לך דרך מר פרד לסר מכתב המציין כי אנו מוכנים – ואף להוסיף – לתת לך ויזה לדרכון שלך כדי לצאת לצ'ילה, לבד או עם משפחתך לפי בחירתך. כעת אני כותב כדי לעדכן שבמכתבם האחרון בדואר אוויר הם שואלים בצ'ילה מתי בכוונתך להפליג. הם ישמחו מאוד לקבל את פניך שם. הכל כבר מסודר כדי לאשר לך ויזה כאן בלונדון מידי הקונסול הכללי של צ'ילה לדרכונך ולדרכוני אלה ממשפחתך שילוו אותך.

אנא הודע לי בהקדם מתי תהיה מוכן לבוא הנה (ללונדון) בדרכך לארצי (צ'ילה).

בתקווה שאתה בסדר ברגשי כבוד ובברכה,

אגוסטין אדוורדס

שגריר צ'ילה בבריטניה הגדולה

המילטון פלייס 3, לונדון, W1

סיפורה של פנינה אייזן ליכט

סבתה של רננה נוביץ'

פנינה היא סבתא של אמי (אמא של אמא שלה)

הורי וגם הסבים והסבתות שלי הם ילידי הארץ.

פנינה הייתה חלוצה נלהבת בפולין והחליטה לעלות ארצה לבדה, ללא משפחתה.

פנינה הגיעה מהעיירה קונסקובולה (בפולנית: Końskowola) אשר נמצאת בדרום-מזרח פולין באזור לובלין. היא נהגה לספר איך כל העיירה יצאה ללוות אותה בנסיעתה ארצה וכיצד בכו כולם על הנערה הצעירה שנוסעת לארץ שבה שוררת שממה וזרקת את עתידה.

באותה תקופה שלטו הבריטים בארץ ולא נתנו ליהודים לעלות באופן חופשי. לכן פנינה הגיעה במסווה של ספורטאית למכבייה הראשונה (האולימפיאדה היהודית) שהתקיימה בארץ ב-1932 ונשארה בארץ.

(פנינה משמאל עם חברה)

בתל אביב היא פגשה את יצחק והם נישאו. הם גרו בנווה צדק. בתם הבכורה (סבתי שושנה) נולדה והם הגיעו לעפולה.

חיי הזוג הצעיר לא היו קלים. הם גרו בצריף שלהט בימי השרב וקפא בחורף. בימים ההם, טרום עידן המזגנים והמאווררים, פנינה נהגה לתלות סדינים רטובים סביב מיטת אריה התינוק, האח הצעיר של סבתא, כדי לצננו.

גם מצבם הכלכלי לא היה מזהיר. פנינה התכתבה עם משפחתה בפולין וסיפרה להם על הקשיים בארץ. היא כתבה להם שלא כדאי להם להגיע בשל המצב הקשה.

הברכות להולדת אריה (1940) היו המכתב האחרון שהגיע מהמשפחה בפולין. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, בשואה, אבדה שארית משפחתה של פנינה.

פנינה המשיכה לחפש את קרובי משפחתה במשך כל שנות חייה, ללא הצלחה.

סיפורו של אברהם קוזיאל

סבה של תימור טל

שם: אברהם קוזיאל

תאריך לידה : 15.5.1933

תאריך פטירה : 29.5.2008

סבא אברהם נולד, בלודביפול סליש שבפולין (כיום אוקראינה), זו עיירה קטנה שבה היו כ- 1000 יהודים וסביב העיירה היו כפרי גויים. סבא רבא גודל (גדי) היה סוחר פירות וגם סנדלר. סבתא פרומה הייתה עקרת בית ותופרת. הבית היה בית דתי ושמרו שבת. בלודביפול גרו עם סבא אברהם ואחיו חנוך שגדול ממנו בשנה, שישה אחים של סבא רבא, 4 אחים + 2 אחיות וגם סבא וסבתא שלהם באותו הבית, מצד סבתא רבא פרומה היתה אחות שקראו לה ינטה ולה יש בת הלן שגרה היום בארה"ב, הם גרו בקוריץ כ- 16 ק"מ מהעיירה לודביפול. בבית דיברו אידיש. המשפחה לא הלכה עם בגדים יהודיים מסורתיים אבל בשבתות ובחגים הלכו לבית הכנסת.

הם לא ידעו דבר שפרצה מלחמה, לא מעיתון ולא מרדיו.

הגרמנים פרצו לעיירה וכאן סבא אמר שאולי הוא לא זוכר כי הוא היה ילד, הגרמנים הגיעו עם אופנועים ומכוניות וזה היה בשנת 1941, הגרמנים נכנסו לעיירה ועשו ממנה מעין גטו עם עצים וגדרות.

ליהודים נתנו לגור בבתיהם, והם נשלחו לעבוד בכבישים.

לסבא רבא בגלל שהיה סנדלר הייתה פרוטקציה אצל ראש העיירה ולכן ניתן להם אפילו לעשות לחם בתוך הבית.

המשפחה ושאר תושבי העיירה לא הלכו עם טלאי צהוב.

בזמן שליטת הגרמנים בעיירה בתוך הבית נבנה בית מחסה, בנו בני המשפחה קיר כפול והכניסה אל

המחסה הייתה מהגג, החדר היה 4 מ' על 1.5 מ'.

כשהגרמנים התחילו לעשות סלקציה בתוך היהודים ולהרוג בהם ובזזו את הבתים, המשפחה נכנסה לתוך החדר המוגן שבנו.

שם התחבאה המשפחה כ- 10 ימים וכ- 12 אנשים בחדר אחד, הם אכלו אוכל שהוכן ע"י המשפחה קודם לכן, שירותים של ממש סבא לא זוכר.

אחרי מספר ימים ברחו יחד כל המשפחה ליערות הסביבה.

זה היה חורף קר מאוד, 9 חודשים אחרי כניסת הגרמנים לעירה.

הם התחבאו בתוך בונקר שנחפר באדמה, שם גרו, סבא אברהם זוכר שהם סבלו נורא מכינים בראש בגלל שאנשים לא התרחצו ולא החליפו בגדים.

בלילות התגנבו לבתי הגויים בסביבה כדי לגנוב תרנגולות ותפוזים או כדי לבקש חסד מהגויים.

בבונקר הם גרו כל-החורף, החימום היה עם מדורה בתוך הקיר (מעין תנור).

הם ישנו על קש שפוזר על הריצפה והבגדים שהיו על הגוף אלו הבגדים שלבשו כל הזמן.

אחרי כ- 5 חודשים בבונקר התקיפו הגרמנים את היערות בעזרתם של האוקראינים והתחילו להרוג את כל היהודים שהיו ביערות.

בהתקפות האלה נהרגו 37 יהודים ומהמשפחה של סבא אברהם נהרגו אח של סבא גודל ואחותו.

אחרי ההתקפה הם ברחו לתוך היער - כל אחד לכיוון אחר.

סבא אברהם ברח ליער לבד כשהוא בן 8 ופגש את אחד מדודיו, דוד יוסף שמו

אחרי כמה שעות כשהשקט חזר והגרמנים עזבו, הם חזרו לבונקר לראות מי עדיין חי.

ליד הבונקר הם פגשו את זיוה הבת דודה (הבת של הדוד יוסף), וסבתא רבא פרומה.

סבא גודל לא חזר, הוא נשרף בתוך הבונקר בזמן ההתקפה כי חזר לקחת משהו והגרמנים זרקו רימון

והרגו אותו, בפנים בתוך הבונקר, נהרגו איתו בהתקפה אחיו ואחותו.

חנוך אחיו של סבא ברח עמוק לתוך היער.

בבונקר הם מצאו את סבא גודל מת, דוד יוסף אשתו וביתו זיוה הלכו לחפש מקום ללון ולהסתדר, וסבתא רבא פרומה וסבא אברהם הלכו לחפש את חנוך האח, אנשים סיפרו לפי סימני היכר שחנוך נמצא ליד בית עם עץ גדול.

בזמן החיפושים חלה סבא אברהם בטיפוס - לא היה רופא ולא היו תרופות ואז מצאו אסם שם נשאר כמה ימים ובו הוא היה חולה מאוד.

סבא אברהם ביקש מאמו שתנצל ותשאיר אותו למות, למרות זאת היא לא עזבה אותו ואחרי מספר ימים המשיכו בחיפושים אחר הבית עם העץ הגדול, לבסוף הם מצאו את חנוך אשר בהתחלה סרב להצטרף אליהם, ורק לאחר שכנועים רבים הסכים ללכת איתם.

הם הלכו לחפש את בת הדודה הלן שהייתה אצל גויה פולניה, ומצאו אותה.

בזמן הבריחה מן היער קפאו להלן הרגליים, ובבית בו שהו הם נשארו 3 ימים תמורת זה שסבתא תפרה להם בגדים, והשאירו אותה שם.

הם נדדו מבית לבית מגוי לגוי, וסבתא תפרה בשביל כסף ועיקר תמורת מקום לינה ואוכל.

בנדודיהם הם הגיעו ל"מחנה" שם גילו יהודים נוספים שגרו ביער, לא בבונקרים אלא בצריפים, במקום זה הם שהו זמן ממושך עד סוף המלחמה - ושם פגשו חזרה את דוד יוסף אשתו רבקה ובתו זיוה.

מהמחנה לקחו את הדוד יוסף לצבא הרוסי כי הרוסים נכנסו למצב מלחמה נגד הגרמנים.

במחנה הפרטיזנים הזה הם קיבלו את ההודעה על סוף המלחמה - זאת הייתה שימחה גדולה, אבל לא עשו דבר מיוחד, זה היה בסוף 1944.

משם הם עברו לגור בקוריץ - עד חודש מאי 1945 ובמאי הם ביקשו לחזור לפולין בחזרה.

נסעו לרובינה, עיר המחוז שם שהו מספר ימים בבית כנסת ומשם נסעו ברכבת לפולין.

לכל היהודים יוצאי פולין היה מותר לחזור, בוולבשיק - שבשלזיה הם מצאו יהודי מהעיירה שלהם והוא לקח אותם אל ביתו, איש זה היה אחראי על המשטרה בעיר, והם גרו אצלו.

את הילדים (בין השאר גם את סבא אברהם) לקחו ל"קיבוץ" של "השומר הצעיר" בעיירה "ביאלי קמין" ואת האח חנוך לקחו לקיבוץ אחר כי היה גדול יותר.

בקיבוץ שבו היה סבא - לימדו לקרוא ולכתוב בעברית, נתנו להם בגדים מה"ג'וינט" (ארגון עזרה ותמיכה אמריקאי לטובת פליטים יהודים בכל העולם).

משם לקחו אותם לביליה, הם עברו את הגבול המשולש של - פולין, צ'כיה וגרמניה כשהכיוון הוא גרמניה והמטרה היא עלייה לארץ ישראל.

סבתא רבא, פרומה, הלכה לעיר אחרת, אבל מנציגי הקיבוץ היא ידעה כל הזמן איפה נמצא סבא אברהם.

סבתא רבא לקחה את סבא מה"קיבוץ" לעיירה 'וצלר' שם היה מחנה עלייה גדול.

שם למד סבא מסגרות ונגרות מ 1946 - 1948.

שם בוצלר הוא גם פגש את הסבא של אוהד שובל.

האח חנוך נסע עם חברי הקיבוץ אליו השתייך, דרך איטליה לא"י ונקלט בקיבוץ שריד.

והדוד, אבא של הלן חזר חזרה מהצבא לעיר קוריץ שם אמרו לו שהמשפחה נסעה לפולין ואנשים כיוונו אותו לגויה הפולניה שאצלה נשארה הלן, וכשהוא בא לקחת את הלן מהגויה הלן אמרה לו שהיא לא מכירה אותו בגלל שהיא הייתה אצל הגויה מגיל צעיר והיא התרגלה למנהגים ולדרך חיים של הגויים, הוא לקח אותה בכוח מהבית של הגויים, ולקח אותה לברלין.

סבי הלך לעולמו אחרי מאבק במחלת האלצהיימר בתאריך: 29.5.08

סיפורה של מינה

אמה של דודתו של שקד ארבל

זהו סיפורה של **מינה**, אמה של דודתי חיה. מינה נולדה בעיירה קטנה בליטא קרוב לגבול עם גרמניה, משפחתה הייתה שומרת מסורת ובסביבתה היו גויים רבים אתם ניהל אביה יחסי מסחר בסוסים. אחותה של מינה בחרה לצאת להכשרה לקראת עלייה לא", אביה שלא הסכים לכך ניתק עמה את הקשרים. האם רצתה לשלוח לה שמיכת פוך כמתנת חתונה ומינה התנדבה לנסוע ולהביא אותה, זה היה ביום שישי וביום ראשון מינה כבר לא יכלה לחזור לעיירה כיון שהגרמנים כבר הגיעו אליה. כאן החל מסע התלאות של שתי האחיות- הן הגיעו לוילנה משם גורשו לגטו של קובנה. הן עבדו בעבודות שונות וסבלו מרעב אשר ניסו להקל עליו בעזרת מסחר אסור בבגדים. מדי פעם נתפסו בידי הגרמנים ועונשן היה מלקות. מדי פעם היו לוקחים אנשים מהגטו והסבירו שלוקחים אותם לעבודה, מאוחר יותר נודע להן שהוציאו אותם להורג.

פעם אספו את כל היהודים מהגטו למגרש המרכזי הגדול. שם הפרידו בין האנשים. **מינה-שמאלה**. מינה מספרת "אותי שלחו שמאלה לעבודה ואת אחותי רצו לשלוח ימינה היכן שעמדו הגרמנים. ידענו מה זה אומר ולכן אחותי העיזה לומר שהיא צעירה ויכולה לעבוד. החייל הגרמני שינה את דעתו ובהינף שוט אמר לנו - קדימה רוצו לכיוון שמאל". הן המשיכו להיות בגטו עוד שנתיים. יום אחד אספו אנשים ובהם מינה ושלחו אותם לעיירה קטנה – עבודה בהובלת זיפיץ. מינה נפרדה מאחותה.

העבודה במחנה הייתה קשה אבל יחסית חופשית יותר. לאחר שנה הגיעה גם אחותה למחנה העבודה. המזון שקבלו היה מועט מאוד – חצי פרוסת לחם ביום, והן סבלו מאוד מהרעב. הצפיפות הייתה גדולה מאוד, הן ישנו 7-8 בחורות על דרגש אחד קטן, כשאחת רצתה להסתובב כולן הסתובבו גם לאותו כיוון. מאוחר יותר התחילו הרוסים שלחמו נגד הגרמנים להתקרב ולכן הגרמנים החלו להוציא את האסירים מהמחנה בשלג ולהעביר אותם בקור ממחנה למחנה. אלה שלא יכלו יותר ונפלו נורו במקום. צעידה זו נקראה "המארש". כך גררו אותם עד שהיו עמוק בתוך גרמניה קרוב מאוד לברלין. המחנה האחרון נקרא שטוטראף שם היו גם השריפות. פתאום כל הגרמנים נעלמו והן נותרו לבדן. קפואות וחולות מאוד. הן חיכו, כמעט ללא יכולת להאריך את זמן ההמתנה כאשר לפתע נשמעו קולות ברוסית והופיעו המושיעים הרוסים. לא נותר בהן כוח ללכת. לאחותה של מינה קפאו לגמרי כפות הרגליים הן שתיהן היו חולות מאוד- טיפוס המעיים, מלאות כינים ובתת תזונה, ואושפזו בבתי חולים שונים. האחיות שוב נפרדו. משקלה של מינה בסוף המלחמה היה 32 ק"ג.

כאשר נפגשו האחיות ביקשה האחות ממינה לנסוע הביתה כדי לראות מה קרה בבית ומה השתנה, מינה מחתה בכל תוקף וסירבה – **"אין לנו מה לחפש שם, מקומנו היחידי הוא מקומם של היהודים בארץ ישראל. ולשם אנו צריכות להגיע"**.

אחותה התעקשה לחזור לעיירה- הן נפרדות שוב.

מינה יוצאת להכשרה באיטליה שם למדה להיות חובשת, לאחר 4-5 חודשים ב- 1946 כל הקבוצה עולה לארץ ישראל. מינה מגיעה לעין המפרץ שם בונה את משפחתה ביחד עם אשר בעלה.

מינה כותבת- **"אחותי שכל השנים חלמה להגיע לארץ ישראל נשארה ברוסיה עד 1990, אז עלתה עם משפחתה לארץ יחד עם העלייה הגדולה מרוסיה. נפגשנו שוב אחרי 45 שנים של ניתוק"**.

עדותה של מרים כהן ז"ל

סבתו של ירין כהן

סבתא נולדה בשנת 1926 בטורגומורש שברומניה.

ש: ספרי קצת על המשפחה שלך ועל ילדותך.

ת: בבית גדלנו אבא, אמא ו-5 ילדים. אני הייתי הילדה הבכורה.

אבא שלי עבד כמנהל עבודה ביערות בבוקובינה. רק בסופי שבוע הוא היה מגיע הביתה. כשהיה יוצא לעבודה היה לוקח את האוכל מהבית. לא היה אוכל בכלל בחוץ. אפילו לא לחם.

בעיירה שגרנו בה, לא היה בית ספר יהודי, לפחות לא בתקופתי. כשאחי הלך לבית הספר היה כבר בית ספר יהודי. אני למדתי בבית ספר כללי ולא למדנו שיעורי דת או יהדות. מי שלימד אותנו היה אבא, שהקפיד על ברכות בחג ובשישי.

בקהילה היו אנשים דתיים והיה בית כנסת, ואבא היה מתפלל שם בחגים. הוא היה שייך לחסידי ויז'ניץ. בחגים הוא נהג לנסוע לרבי מויז'ניץ שגר בבוקובינה. זה תמיד הכעיס אותי כי כל השבוע הוא לא היה בבית ואז כשהגיע ראש השנה או חג אחר, הוא גם היה נעלם.

היחסים שלנו עם הגויים היו מצוינים. אבל איפה שאני גרתי חיינו בין יהודים, ובכל יום שישי כולם סגרו את החנויות והיו הולכים לבית הכנסת. גם אנחנו.

בגיל 12 שמעתי על הציונות. מול הבית שלנו היתה הכשרה של השומר הצעיר. אבל אני, מאוחר יותר, הלכתי ל"מזרחי". שם היה בית חרושת לחרס והיו עובדים שם. החברים שם היו מאוד מסכנים. לא היה להם מה לאכול. כמה פעמים הייתי מביאה להם לחם ושתייה מהבית. לנו היה אוכל כי אבא שלי היה מקבל משכורת וגם היה קצת חוסך. לא חיינו בשפע, אבל היה טוב.

ביום שישי אבא היה ממלא את הבית בפרודוקטים, שיהיה לכל השבוע, כדי שאמא לא תצטרך לצאת.

ש: מתי התחלת להרגיש בהרעה ביחסים עם הגויים, ואיך זה בא לידי ביטוי?

ת: כשהייתי בגיל 12 כבר לא אפשרו לי ללמוד. הייתי צריכה ללמוד בתיכון וכבר לא נתנו לי.

רציתי לעבוד בתור תופרת. מולנו גרה תופרת ורציתי ללמוד ממנה. אבא לא אהב את זה ואמר: "אצלנו במשפחה לא היתה אף פעם תופרת". אז אמרתי, שאני אהיה הראשונה, והלכתי ללמוד ממנה.

במקום שבו גרתי אני לא זוכרת שהגויים הרביצו ליהודים או עשו מעשים אנטישמיים. אבל שמעתי שהיו גויים מבוקובינה שהיו שורפים קיוסקים של עיתונים. לא חנויות, אלא קיוסקים שהיו עשויים מעץ והיו קלים לשריפה. היהודים מיהרו לסגור את החנויות ולחזור הביתה.

ש: באיזה שלב נאלצתם לעזוב את הבית?

ת: יום אחד הודיעו שצריכים להתאסף ברחוב שליד בעירייה. זה היה ב-1941. אבא כבר היה חולה. עמדו גויים עם עגלות רתומות לפרים. אני, אחותי ואחי, שהיינו בריאים, הלכנו ברגל. אבא, אמא ואחות הצעירה, היו בעגלה. הלכנו איזה 20 ק"מ עד לעיר דורוחוי. שם השכיבו אותנו בבית כנסת. לא כולם היו במקום אחד. היו כאלה שגרו בבתי פרטיים, מועדונים ובתי כנסת אחרים. היינו שם בערך חודשיים. הקהילה דאגה לאוכל.

אחר כך אמרו לנו להתאסף ליד הרכבת. אמרו לכל אחד לקחת לחם. למי שהיה – היה. כל אחד לקח מזוודה. הובילו אותנו לגבול אוקריאנה למקום שנקרא אטאקי בבסרביה. בסירות עברנו את הדנייסטר

והגענו למוגילוב – עיר גדולה שהיתה כבר מאוד הרוסה. הכניסו אותנו למן מחנה - גטו. אבא כבר היה מאוד חולה ואני ואחותי, הצעירה ממני בשנה, ואחי, סחבנו את אבא. בן דוד שלי מבוקבינה חיכה לבואנו. הוא ביקש מאיתנו ללכת לאן שאומרים לנו, לא להתנגד, כי אחרת יירו בנו והבטיח לבוא בלילה עם אחיו להוציא אותנו.

את אבא הם הוציאו והביאו לבית הכנסת וסידרו לו מקום על הספסלים. חודש אחרי הוא כבר נפטר.

ש: איך החיים היו בגטו?

ת: בגטו במוגילוב שמרו עלינו חיילים רומנים ואוקראינים, שהיו נוראיים וגם שוטרים יהודיים שהיו יותר גרועים מהרומנים.

במוגילוב כבר מתו ההורים שלי, אחותי בת ה-9 ואחותי בת ה-6 מרעב, ומחלות כמו טיפוס. אני נלחמתי כמו אריה. לא היו מים במחנה, אז אנשים שתו מים מהדניסטר. זרקו לנהר גופות, והמים היו מזוהמים ואנשים חלו ומתו. אני ואחי לא שתינו והחזקנו מעמד. אחותי שהיתה אחרי לא לחמה. היא עזבה את עצמה ככה.

אחי היה יוצא מהגטו, הכין משקל מפחים והיינו מוכרים את זה. קיבלנו בתמורה תפוחי אדמה.

ש: ומה היה בהמשך?

ת: האוקראינים והשוטרים היהודים, תפסו יהודים ואותי ואת אחי ביניהם והובילו אותנו ברכבת לפיצ'ורה. נסיעה ארוכה של כמה ימים. בקושי נתנו לנו מים לשתות. כל מי שירד מהרכבת הרביצו לו. זה היה בחורף 1942. ידעתי שיש לי שם בת דודה, אבל כשהגענו המקום היה הרוס וריק. פגשתי שם חבר של אחותי שהוא הזהיר אותנו שאנחנו מוכרחים לברוח מפה. הצלחתי למכור מעיל פרווה חדש שלי תמורת 30 מארק. בבוקר למחרת, מי שהיה צריך לבוא להציל אותנו, נודע לנו שהוא ברח.

במחנה הזה היה ממש רע. כל מי שהיה חולה היו יורים בו והם היו נופלים לבורות שהוכנו מראש. לא ראיתי את זה בעיניי, רק שמעתי זאת מהחבר של אחותי. אני ואחי החלטנו לברוח משם. החבר של אחותי לא ברח כי הוא כיסה את הבורות. הוא עשה את הניקיון. אז התברר לי גם שהרגו את בת הדודה שלי עם 3 הילדים שלה.

ש: איך ניצלת מהמקום הזה, ובאילו מקומות נוספים היית?

ת: אני ואחי ברחנו משם, אל היערות. היה שלג כבד וקר מאוד. אכלנו לחם שקנינו מהכפריים. הסתתרנו בכל מיני מקומות. היינו רעבים, רזים וחלשים. יצאנו מהמסתור לבקש אוכל. בהתחלה לא הסכימו לנו, ואחר כך בכל זאת נתן לנו כפרי אחד משהו לאכול. אבל פתאום הופיע שוטר רומני או אוקראיני, ולקח אותנו למשטרה. בכינו והתחננו שלא ייקח אותנו. אבל הוא לקח והבטיח לנו שיהיה לנו חם וטוב ויתנו לנו לאכול. ובאמת ככה היה. נתנו לנו לאכול. הם היו כמו מלאכים. הם ידעו שברחנו מהמחנה. במקום היו עוד 12 ילדים. השוטר ביקש מהכפריים להכין אוכל לכול הילדים.

משם הלכנו לעיירה אחרת. כבר לא היו שם יהודים כמעט. רצו להכניס אותנו לבית יתומים אבל אני התעקשתי שאני רוצה לחזור למוגילוב, למיטה ולשמיכה שלי. הם כעסו עלי ואמרו לי: טיפשה, לאן את רוצה ללכת? לגיהנום!"

אבל חזרתי עם אחי למוגילוב. סחבתי אותו על הגב כי הוא היה ממש חלש. הבית, הכל היה הרוס. ארגנו לנו מקרשים בית קטן, אבל משהי תפסה לנו את המקום ולא הסכימה לתת לנו לישון שם. סידרנו לנו משהו אחר לישון מקש וקרשים. בבוקר יצאתי מהגטו לעבוד. נראיתי והתלבשתי כמו אוקראינית, וגם ידעתי לתפור. תפרתי כל מה שביקשו ובתמורה קיבלתי סל מלא בתפוחי אדמה. גם כשביקשו ממני לסייד בית, עשיתי, כדי להישאר בחיים. את אחי הקטן העברתי אחרי חודש לבית היתומים. כעבור כמה זמן נודע לי שהוא מת. בכיתי נורא. נשארתי לבד בעולם.

סיפורו של אריה פינסקר

העד שלנו במסע

נולדתי ב-10.12.1930 בעיר אורדיה (ORADEA), בחבל טרנסילבניה שהיה באותם ימים תחת שלטון רומני, בזמן המלחמה תחת שלטון הונגרי וכיום שוב תחת שלטון רומני.

במשפחתי, מהמעגל הראשון נכללו: אמא, אבא ותשעה ילדים (חמישה בנים וארבע בנות). המשפחה המורחבת והענפה כללה עשרות נפשות נוספות, אשר בשנת 1944, בתקופת מלחמת העולם השנייה נשלחו כולם לאושוויץ-בירקנאו להשמדה בתאי הגזים.

מכל המשפחה נותרנו שלושה אחים בלבד. הגדול, אחי יוסף, שהיה בן תשע עשרה, יצחק, שהיה בן שבע עשרה ואנוכי, אריה, שהייתי בגיל חמש עשרה בעת ששוחררנו ממחנות ההשמדה בשנת 1945, ע"י הצבא האמריקאי.

הורי ובני משפחתי היו שייכים לזרם המסורתי: שמירת שבת, כשרות ולימודי דת היו בפינו מאז גיל ארבע, גיל תחילת הלימוד בחדר אצל הרבי.

הוריי התפרנסו ממסחר, עד שנשלל רישיון העיסוק בחנות הפרטית ונגזל כל רכושינו עוד בשנת 1942, עקב היות אבי נתין פולני ולא אזרח מקומי. אבי נאלץ להסתתר מפני שירותי הביטחון הנאצי ההונגרי כדי לא להישלח למחנות ההשמדה בפולניה (ביחד עם כלל המשפחה). בתחילת 1944 נאספנו בפקודת השלטונות יחד עם כל יהודי עירנו, כ-32,000 נפש, לגטו שהוקם לקראת גירושנו לאושוויץ-בירקנאו, להשמדה.

במאי 1944 התבצע הגירוש באמצעות קרונות מסע דחוסים ובתנאים בלתי אפשריים. לאחר חמישה ימי מסע, הגענו מותשים והחל המיון בבירקנאו, מי לחיים ומי למוות, בניצוחו של הרופא הרוצח ד"ר יוזף מנגלה. תוך פחות מארבע שעות הפכו רוב בני משפחתי הענפה לערימת אפר, זולת שלושת האחים יוסף, יצחק ואנוכי. אנו שרדנו את מחנות הריכוז הנוראיים שקשה לתאר: לנדסברג, קאופרינג, דכאו, אושוויץ ובירקנאו (LANDSBERG, KAUFERING DACHAU, AUSWITS, BIRKENAU).

בתחילת מאי 1945, שוחררנו ע"י כוחות בנות הברית, בסיומה של צעדת המוות, מסע שארך כשישה ימים באזור דכאו – מינכן (DACHAU-MINCHEN).

נשארתי יתום מהורים ומשפחה כבר מגיל ארבע עשרה. מפוחד, מסוגר, מבלי לדעת מה המשך דרכי בחיים, מאחר שבמשך כל תקופת התופת, ההרג, הרעב, עבודת הפרך, הקור, החולי ואפיסת הכוחות, בטחוני העצמי היה בשפל המדרגה. סבלתי מחוסר אמון בבני אדם בכלל ובאלוהים בפרט, פחדתי לחזור הביתה כדי לגלות את האמת האומללה, שלא נותר מי מהמשפחה הענפה.

אני חייב לציין, שבמשך כל תקופת היותי במחנות המוות והריכוז הצלחתי להדחיק את גודל האסון של השמדת בני משפחתי. הודות להדחקה זאת נטע בי הכוח לנסות לשרוד. לאחר התאוששות של כשנה והשלמה עם המציאות המרה, החלטנו שלושת האחים לעלות ארצה, כדי להתחיל בחיים חדשים ועצמאיים בכל דרך אפשרית.

בתחילת 1946 הגענו ממחנות עקורים בגרמניה לצרפת, בדרכים בלתי חוקיות כמובן, קבוצות קבוצות, בסודיות גמורה לאזור עיר הנמל "מרסי". מיותר לציין שבאותה תקופה שלטו בארץ האנגלים, ובתוקף חוקי הספר הלבן, נאסר על יהודים להיכנס לתחומי פלסטינה דאז (ארץ ישראל).

בסביבות יוני 1946 הוברחנו אל נמל צדדי במרסי ושם חיכו לנו אנשי ההגנה מארץ ישראל. הועלינו על ספינה קטנה, אלף ומאה איש, דחוסים בתנאים קשים מנשוא, אבל הפעם למען מטרה קדושה, עם תקווה גדולה בלב, לחיים חדשים וחופשיים. כעבור חמישה ימי הפלגה, בקרבת קפריסין, נתפסנו ע"י אוניות מלחמה בריטיות שאיימו בירי לעבר הספינה הקטנה שלנו, על מנת למנוע את המשך הפלגתנו לעבר חופי הארץ.

שליחי ההגנה הנחו אותנו להתנגד בכוח ובנחישות, ולפעול לפי הסיסמא "לא עוד". ואכן, עצרנו בעד מלחי הצי הבריטי לעלות ולהשתלט על ספינתנו. האנגלים חששו גם שהספינה עלולה לטבוע מעומס יתר של המעפילים וכך נאלצו להשלים עם הפלגתנו לנמל חיפה.

בהתקרבתנו לחופי חיפה ובראותנו את הר הכרמל, שרנו את "התקווה" וזאת הייתה השעה היפה בחיי.

הורדנו מהספינה היישר לכלא עתלית, ששימש את הבריטים לצורך זה. במחנה שהיתי שלושה חודשים לא קלים, שוב עם גדרות תיל מסביב, אבל עם ההכרה שאני בארץ ישראל ועם התקווה לעתיד אחר. כששחררתי משם נשלחתי למוסד חינוכי של עליית הנוער, "נווה עמיאל" הנמצא במושב שדה יעקב. שם התחנכתי והשלמתי את לימודי הפורמאליים. כמו כן קיבלתי הורים מאמצים, אשר טיפלו בי באהבה רבה. כאן גיליתי את ארץ ישראל היפה.

בשנת 1946 נשלחתי עם עוד שני חניכים לקורס מפקדי כיתה בהגנה, ובמשך הזמן הכשרנו את בני הנוער במוסד באימוני נשק ולוחמה והכנו אותם לקראת לחימה במלחמת השחרור. במלחמה נלחמנו במסגרת יחידות קרביות, כשרובם היו נוער שרידי שואה ולצערנו לא כולם שרדו במלחמתנו זו.

עם שחרורי מהצבא בשנת 1949 הייתי בין מארגני גרעין להתיישבות. רובם בני הנוער בוגרי המוסד בו שהינו עם עלייתנו ארצה. עלינו להתיישבות בנגב ולאחר מכן החלטנו, חלק מהמשפחות, להצטרף לגרעין במושב "היוגב" שבו הקמתי את משפחתי ופיתחתי את משקי. בנוסף לכך שימשתי כרכז הדרכה במשרד החקלאות בשני מחוזות: עפולה – בית שאן ויו"ש.

נ.ב.

במשך ארבעים שנה לאחר השואה לא הייתי מסוגל לדבר ולספר את סיפור חיי בשואה. עוד במחנה ההשמדה בירקנאו הדחקתי את כל אשר קרה שם ורק לאחרונה התחלתי לדבר ולספר אודות השואה. לאחרונה אני אף מצטרף למשלחות נוער לפולין כאיש עדות, מתוך הכרה בצורך להעביר לדורות הבאים את אשר אירע לעם היהודי, ולדאוג ששואה כזו לא תתרחש שוב לעולם.

"ישראל על במותיך חלל איך נפלו גיבורים"

מאת אריה פינסקר

בלי לחיות כאפס טיפת כבוד לעומת האחר
בן דת אחרת, בארץ לא לך משם להתפלל
לכיוון המזרח בכיוון שהשכינה שוכנת לעד,
לומר בקול רועש " בשנה הבאה בירושלים"

אתה חי ללא תכלית בעולם לא לך ומאמין
ב" עם ישראל חי" ומצפה לאחרית הימים.

אתה חי מושפל, ראשך באדמה, יורקים עליך,
מכנים אותך יהודי מלוכלך, מסריח ומכוער,
ואתה שותק, זאת הברירה היחידה להיותר בחיים.

אתה חולה, מסריח, רקוב ומזה רעב,
אבל לא שוכח לברך ברכת המזון"
"ברוך אתה השם הזן את עולמו בכל טוב "
את עולמו של מי?

לישון בפחד מתמיד ולהתעורר בבוקר ולהודות
לאלוקיך על שלא הדיר שינה מעפעפיך.

להוליד ילדים בזה אחר זה, לגדלם בחושך
להאמין באור עם בוא המשיח .
שוחטים את אביך ואתה שותק ואומר
שמת על קידוש השם.
גם כשאונסים את אחותך בני הערלים האלה,
אינך עושה דבר, אף אחד לא עושה דבר,
גם כשהורגים אותה אתה לא עושה דבר.
ששום משורר או סופר בן תמותה לא הצליח לבטא.
הרגשת אדם במצב שם שום דבר,
אפס הכל, עולם תפל, אויר תפל, אור שהוא חושך,
חושך שהוא יותר מגיהינום.
האור היחיד שרואים שברי אדם אלה
זוהי האש העולה מעלה מעלה והאוויר
שהוא ריח בשר אדם שרוף.

זהו, כולם מצייתים, הולכים אחד אחרי השני .
שלדי אדם שעדיין נושמים, כבר לא חושבים.
רוצים רק להיות כבר מעבר לזה, אחרי הכל,
להיות בין הראשונים, לסבול כמה שפחות,
יש אפילו הרגשת הקלה שהכול הולך להיות הסוף.

אתה כבר בפנים ומחכה,
פתאום אתה שומע קול צעקה,
יהודי קטן צנום כולו רק עור ועצמות,
פותח בתפילת "כל נדרי". כולם מסתכלים עליו ומחייכים
פתאום נזכרים שהערב הוא יום כיפור.
כל אלף המתים שעדיין נושמים, שקודם שתקו
פוצחים בתפילת "כל נדרי" שנכתבה בארמית ומשמעות המילים
היא:
בקשות מבורא עולם לבטל את כל הנדרים שעשית ולא קיימת,
למות נקי מחטא ואפילו התרת נדרים שנדרת ולא קיימת בלא
יודעין
חשוב ברגע זה ליהודי קטן.
הכל נדם, הכל נגמר, רק אש ועשן מסביב
ואתה מסתכל על שום דבר, כל העולם נראה
הכל נדם, הכל נגמר, רק אש ועשן מסביב
ואתה מסתכל על שום דבר, כל העולם נראה לך שום דבר,
אתה מת אבל עדיין היית רוצה למסור למישהו
שנשאר באיזשהו מקום
שיש עדיין אור ולא רק אש ועשן שחור.
רק בקשה אחת רוצים לבקש אתכם,
אנא, אל תשכחו אותנו, זכרו אותנו,

גם אם תהיו שבעים, שמחים, גאים, גדולים **זכרו אותנו.**

שיר אבל על מות ילדים שנורו ביער הבכא

בזבליטובסקה גורה – ליד קבר אחים
מאת אריה פינסקר

וראו חיות אדם אלו כי הקץ לזבח הגדול,

וימהרו לרחוץ ידיהם המגואלות בדם.

יחליפו בגדיהם הרטובים זוועות,

ויעמדו שעות מול המראה ליישר חיוכם.

ופתאום, והם שוב בני אדם, כמו לפני המבול, טרם הפכו מפלצות.

הוי מי שאהב פה פריחה יקרה,

יבקש אחר מי שהלך לו לעד ועל מה?

גם דמעות בשירת הציפורים,

אל על ממעל, בחיל ורעדה נעלמים.

רקיע מבויש נתכסה אז בעב,

בשל רצח ינוקות חסרי אם ואב.

אור יום כבה על פרי הבריאה,

חסרי הישע והחפים מפשע.

שאגת שמיים ברעמים וברקים,

והרוח נסה שם על נפשה

באנקת ישע למרחקים.

ניחוח בלוריתם מרחף בחלל

שיבולת זהב, הופך כל שער.

מתכלת עיניהם הים יכחיל יותר.

אך מבעד הרגבים שכיסו הבורות

אלי צוחקים הטהורים בנשמות

עסיס גופם, יין דמם התמים

גמעו השחר והרגבים.

מצעד אינסופי. פני מלאכים מכל פשע חפים.

צועדים מפוחדים אל היער בבכי מרורים.

השמש עמד דום, האילנות שרק אתמול לבלבו,

בראות הזוועה המתרחשת, ניצניהם נבלו

ובמקום האתמול שצצו בו פרחים,

גוועים להם ילדים מלאכים רכים

שבני S.S. ארורי הזרוע ירו באומללים

והשאירום לגווע רק בשל היותם יהודים.

עם זריחת החמה, אחרון הילדים נאסף לזיכר

ודממה נוראה תיפול על הארץ.

והארץ הייתה תוהו ובוהו, וחושך על פני תהום,

עוללים במבטי אימה אל על נוטים,

לא עוד נשיקות אימם יולדתם. לא עוד.

עוד יום ואולי עוד יום כל עולמינו

מי יודע מה יביא את יום המחרת

רק עוד נשיקה וחיבוק אחד.

הרחוב נרדם, והעיר נמה,

אתם, ילדיי הביטו, פרפר מעליכם יעיד

כמה אנחנו אוהבים אתכם.

תודה לאריה פינסקר, על עדותו המרגשת, שהשמיע בפנינו במהלך ההכנה למסע.

מטלות ומשימות במסע לפולין – תשע"ב

משלחת "עמקים-תבור"

תורנות וידאו	ניקיון וסריקת אוטובוס 1		
		17/07	שלישי
		18/07	רביעי
		19/07	חמישי
		20/07	שישי
		21/07	שבת
		22/07	ראשון
		23/07	שני
		24/07	שלישי

תורנות וידאו	ניקיון וסריקת אוטובוס 2		
		17/07	שלישי
		18/07	רביעי
		19/07	חמישי
		20/07	שישי
		21/07	שבת
		22/07	ראשון
		23/07	שני
		24/07	שלישי

צוות העמסת/פריקת מזוודות

צוות עוגות
שובל אלנברג, עמיר חדד, טלי פנייקוב, שני מהל, גב קרן, ליבי סלבוטר, תמה יסעור

צוות מע"ר
גלי רייכמן, שקד ציפורי

צוות וידיאו
סיון לוי, רז ברקן

צוות טכני
ניר פלג, תומר שנהב, ניצן שיבולי, מיכאלי רם, רון פקר

צוות על - צוות טקסים
אייל ברנר, שקד ארבל, שקד ציפורי, גל יניב, שני מהל

צוות תיעוד
שני מהל, טלי פנייקוב, שיר גלילי, תימור טל, שובל עוז